

Nr. 25

AEG I

21. JUUNIL 1924.

A. Stieren.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS.

HIND 40 MARKA

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

- Käskivi.** Novellid. Adson, A. Hind 85 m.
- Taavet Soovere elu ja surm.** Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.
- Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mk.
- Teekond Hispaania.** Reisikirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.
- Pärisosa.** Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhtumised. A. Jürgenstein. H. 50 m.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. hind 150 mk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.
- Eesti iseselsvuse teel.** I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka meenuaariid. Hind 225 mk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. H. 100 m.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastek. Aks. Kallas. Hind 200 m.
- Elu mäng.** Jutustus Eesti vabadussõjast. Minkel Lüll. Hind 90 mk.
- Ahvide kasvandik.** Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.
- Loitev Koit.** Romaan Ameerika dollarimaalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.
- Malailaste laev.** Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.
- Julge Mäng.** Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 m.
- Psükoloogia pääjooned.** I osa. Dr. H. Höffding. Tõlkinud K. Freiman. Hind 130 mk.
- Valitud Eesti rahvalaulud.** Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.
- Kodumaal rännates II.** Piirisaare-Endla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

Tartu Lõõstuse Pank

Tartus, Jaani tän. 24.

Postkast nr. 143. * Telegraafi-aadress: „D o g e b a n k“ * Telefon nr. 635

*Toimetab rahasaadetusi kõikidesse kohta-
desse sise- ja väljamaal, ka Wenemaal.*

*Ostab ja müüb kulda, hõbedat ja välisvaluutat puhtas
rahas ja tšhekkides. Hoiusummad tähtajalised ja jookswal
arvel. Akreditiivid. Inkasso ja muud pangaooperatsioonid.*

OSCAR STUDE

ekspeditsiooniäri

Peakontor: TALLINNAS, Suur Brookusmägi nr. 14.

Osakonnad:

PÄRNUS, Pühavaimu tän. nr. 8, kõnetr. nr. 93,

VALGAS (Eesti), Allee tän. nr. 5-a, kõnetr. nr. 139.

TARTUS, Jaani tän. nr. 24, kõnetr. nr. 635.

Telegr.-aadress igas kohas: »STUDEOS«.

G. SCHEEL & Co.

TALLINNAS,
ASUTATUD 1884. A.

Toimetab kõiksugu pangaärilisi
transaktsioone.

Telegrammide aadress: „BANKKO“

A/S. „ODOR’I“

vabriku majandustarbeained, kulinaarained, tindid, äädikad, kontorimaterjaalid, samuti parfumeeria- ja kosmeetikaained on valmistatud parematest tooresainetest asjatundjate meistrite poolt ja sellep. kõige kasulikumad tarvitamises.

Nõudke igalpool A-S. „O D O R’I“ saadusi.
Pange tähele vabriku märki: öökull.

Vabrik: Tallinn, Kivimurru tän. nr. 2;
peakontor: Jaani tän. 6, tel. 14-23.
Kauplus: Tallinn, Põhja Panga majas.

Saada ka kõigis paremates
kauplustes, nii maal kui linnas.

Vabrik vastutab

kaupade headu-

se ja värskuse

—: eest. —:

Moe-, pudu- ja pesuäri
Vennad Lepp Tartus,
 Kaubahoov nr. 2 ~ ~ Telefon 4-81

*Alaliselt rikkalik valik: meester. ja naister. pesu, triik-
 särke, kraesid, mansette, kaelasidemeid, trakse, siidi-
 kaelasalle, sukki ja sokke, kindaid, koetud villaseid
 naister. jakke, meester. veste, laste kostüüme, salla ja
 müte. ~ Kõiksuguseid pitse, pesatse ja pesusakke. ~
 Eft prantsuse villast lõnga ~ rofkeis värvides. ~ Täielik
 valik käsitööniite D M C. ~ Vihmavarje*

Igasugune korralik riiete auruga voltimine

Jällemüüjatele hinnaalandus ~ ~ Hinnad võistlemata odavad

E e s t i m a a
Tööstuse ja Kaubanduse Pank

Peapank Tallinnas, Suur Karja tän. 7

O s a k o n n a d :

Haapsalus, Narvas, Pärnus, Petseris,
 Rakveres, Tartus, Valgas ja Viljandis

Aktsiakapitaal: Emk. 200.000.000.—

Tagavarapakitaal: „ 100.000.000.—

Telegrammide aadress: „INDUSTRIEBANK“

Pank toimetab kõiksuguseid pangaoperatsioone sise- ja väljamaal

*Spordi, mängu ja võimlemis-
tarbed.*

A.-S. BALTI SPORDIRIISTADE VABRIK - TARTUS -
KONTOR: AURULAEVA TÄN 7. TEL: 7-87, LADU: RÜÜTLI TÄN 9. TEL: 602
ESITAJA TALLINNAS: O-U, ESTO PIKK TÄN. 47. TEL: 10-02.

Koguge kapitaali

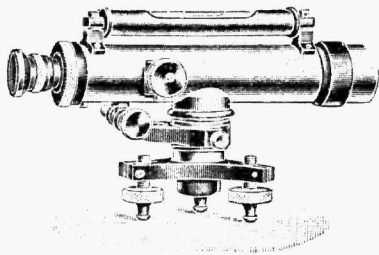
ja kindlustage endid mustapäevade vastu!
Iga kokkuhoitud mark pange hoiule. -
Hoiul kasvab raha ajajooksul mitmekordseks
ja aitab majanduslikku elu tõsta.

Raha võtab hoiule

jooksvale arvele päeviti ja kuudeviisi ning
mitmesuguste tähtaegade peale.
Hoiusummade eest maksetakse ajakohaseid
protsente.

Kolmas Tartu Laenu-Hoiu-Ühisus

Tartus, Suurturg nr. 8 ~ Telefon 99

G. BERGER

Tallinn, Nunne tän. 1

Asutatud 1863. a.

Kõige vanem optika- ja arstiriistade kauplus.

Soovitab kõige uuemat seltsi **prille** ja **näpitsprille**, reitsepi järele valmistatakse ruttu: luubid, pikksilmad, nivelliirid, teodoliidid, tsirklikastid, baromeetrid ja muud peened optika-instrumentid. Viinavabrikute jaoks al- koholimeetrid, sacharomeetrid ja termomeetrid ja suur valik arsti- ja loomaarstiriistu. Haigete tarbeasjad, ku- bernerihmad j. n. e.

**Päevapildi-aparaadid, plated, paberid, post-
:-: kaardid ja muud materjaalid :-:**

Soovitame ladust ja muretseme tellimise peale kohale

ilmakuulsaid

ALFA ja ASTRA

koorelahutajaid

piimatalitustemasinaid

piimaveokannusid

Valmistame aastakümnete jooksul saadud kogemuste põhjal piima- talituste majade sisseadete plaane ning eelarveid. Tarviduse korral saadame asjatundja kohale.

Alati ladus saadaval: adrad, äkked, külvimasinad, rohu- ja vilja- niitjad, hobuseredad, niidumasinade tagavarajaod; veskikivivalamise mater- jaal, masinaõli, masinarihmad, labidad, raud, naelad j. n. e.

TALLINNA EESTI MAJANDUSÜHISUS,
ESTOONIA PUIESTEE 21, KÕNETRAAT 85.

Tartu Majaomanikkude Pank

Suurturg 7

Tartus

Telefon 6-50

Võtab raha hoiule
jooksvale arvele ja tähtaja peale

Diskonteerib vekslid
ja annab laenusid

Toimetab kõiki pangaoperatsioone, nagu inkasso,
akkreditiivid, garantiid jne.

Tartu villatööstus ja auru-värvikoda

J. KURG & K^o

Tartus, Kalda tän. 16, puusilla juures.

Abikontor, Peterburi tän. 66.

Ketramine, kraasimine, värvimine, vanutamine, pressimine,
dekateerimine jne. — Töö kiire ja korralik, hinnad mõõ-
dukad. — Ladus saadaval: villast lõime- ja koelõnga ning
omakoetud villast ülikonna- ja palituriit mitmes värvis.

P. S. Villavabrikutele müün igasuguseid villamasinate kraase,
kraasimis- ja ketramismasinaid.

Tallinna Linnapank

Tallinnas, Mundi tän. nr. 2.

Telefonid: Juhatus: 19-30.
Äriruum: 3-13.
Aidad: 7-48.

Võtab raha hoiule ja maksab $7\frac{1}{2}$ — 12% aastas.
Toimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja
väljamaal.

Võtab kaupu hoiule oma aitadesse sadamas ja
kesklinnas ja annab nende vastu laene.

Tartu Ühispank

Rüütli tän. nr. 4, kõnetraat 141.

Võtab raha hoiule ajakohase protsendiga,
annab laenusid välja ja toimetab kõiki
pangaoperatsioone.

A.-S. PÕHJA PANK A.-S.

TALLINNAS, Suur Karja t. nr. 20,
oma majas. Telegrammi-aadress „Pohipank.“
OSAKONNAD: Tartus, Viljandis, Võrus, Abjal ja
Türil.

Avarad laduruumid Tallinnas, Uuel tän. nr. 32/34,
kaupade mahutamiseks.

Ühendused kõigi kodumaa kui ka kõigi
suuremate linnadega väljamaal.

Pank võtab raha hoiule, maksab 7¹/₂-12⁰/₀, annab
välja laenusid, ostab ja müüb väljamaa raha,
kannab maksuta raha üle teise linna, kus panga
osakonnad olemas, ning toimetab kõiksugu
pangaoperatsioone kodu- ja väljamaal.

A.-S. Põhja Kinnitus A.-S.

TALLINNAS, Suur Karja uul. nr. 20.

Telegr.-aadr.: „PÕHJATULI“

Telefon nr. 10-07.

Põhja Kinnitusselts toimetab kõiksugu

Tulekinnitusi vallas- ja kin-
nisvarade, kaupade ja vabri-
kute peale.

**Kaubaveo- (transport-)
kinnitusi** mere-, jõe- ja
maatransport.

Kasko-kinnitusi aja ja ük-
sikute reiside peale.

Väärtuste kinnitusi posti
väärtpaberite saadetusi maal
ja merel.

Murdvarguste kinnitusi
vallasvarade ja kaupade
peale.

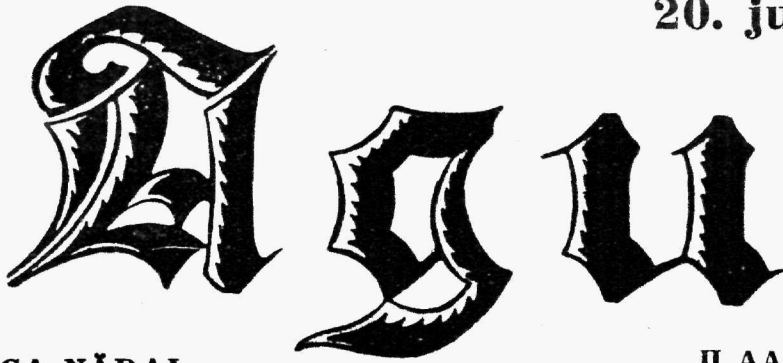
Koduloomade kinnitusi
kafkude, taudide, haiguste ja
õnnetuste vastu, millele järg-
neb surm, varguste ja tule
vastu.

Reisijate kinnitusi õnne-
tuste vastu.

Autokasko-kinnitusi.

Agendid igalpool maal ja linnades.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

II AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄRVI 1-2

SOOME-UGRI HARIDUSKONGRESS.

Eesti ja Ungari vaheliste sidemete algidud.

Käesoleva numbri ilmumise puhul peetakse parajasti Tallinnas Soome-Ugri hariduskongressi. Sest saadik kui Eesti sugu Läänemere koidukaldal asunud — vähemalt poolteisttuhat aastat — on esimene kord, et ta võib enda juures avalikult ja pidulikult vastu võtta ja võõrustada oma eemalolijaid sugulasi. See asjalugu paneb meid pilku heitma ammustusse aegadesse.

Niipalju kui ajaloo hämarikust märgata võime, asusid meie ja kõigi muude meie sugurahvaste ammused esivanemad aastatuhandete eest (vast umbes 6000—7000 aastat tagasi) kusagil Euroopa ja Aasia piirimail, arvatavasti Urali mägestiku jalal (ligemalt seda ära määrata ei luba praegused andmed veel mitte) üldiselt nimetatud Soome-Ugri algrahvana, sellenimelist keelt kõneldes. Pika aja jooksul jagunes see algrahvas neljaks haruks oma erikeeltega: Ugri, Volga, Permi (Põhja-Soome) ja Lääne-Soome; iga haru aias omale jälle oksad, millest aegapidi isekeeled võrsusid; eestlased ja soomlased kuuluvad teatavasti läänepoolsesse harru.

Paari viimase aastatuhande jooksul on maailmas mõõduandvad olnud Euroopa rahvad. Euroopa ülemvalitsemine on aga seisnud kolme rahvatõu käes: Romaani, Germaani ja Slaavi, kes pikemate aegjätkude kes-tes üksteise järele ajaloo väljale tegutsema ilmusid: Lõuna-Euroopa (Romaani) rahvad umbkaudselt 3000, Germaani rahvad 2000 ja Slaavi 1000 aasta eest tagasi. Viimasega pea ühel ajal tuli nähtavale ka neljas suur Euroopa rahvaste tõug: Soome-Ugri. Nagu paha pilge ajaloo juhtimises tundub, et see end

mitte teiste kombel maksma panna ei suutnud, vaid naabrite, slaavlaste, varju jäi ning hiljem nende ja Germaani rahvaste vahel, kes võim- saaks saades üksteisega valjult võistleva asusid, nagu kahe veskikivi vahele sattus, kus teda armetult pigistati ja purustati. Mõlemad tugevad tõud püüdsid nõrgaksjäänud Soome sugu rahvaid ja nende maid enda saagiks. Kogu aastatuhande jooksul olid nad tüliõunaks kangemate võistlejate vahel, käisid mitu korda ühe võimu alt teise alla, selle juures alaliselt kõiksugu karmust kannatades, mille all suur osa nendest üsna otsa sai.

Nagu mainitud, said nii Slaavi kui ka Soome sugu rahvad muudele tuttavaks ja hakkasid ajaloos tegutsema ligikaudu ühel ajal ning nende elu ja olukord oli nähtavalt ka kaunis ühte laadi. Oma haridusolu ja ühiskondliku korralduse poolest seisid mõlemad rahvatõud üldiselt vist umbes ühel astmel. Veel kaua hiljem, I. aastatuhande lõpul, elasid nad kõrvuti ja osalt segi, umbkaudu ühtemoodi. Nõnda oleks võinud arvata, et nende rahvatõugude osa ajaloos umbes ühesuguseks kujuneb. Kuid kahjuks näeme otse vastandlikku nähtust. Al- guses vaevalt tuntav vahe Soome ja Slaavi rahvaste olukorras läks järgneval ajal lõpmatu laiaks. Slaavlaste täitsid ligi kuuendiku maailma pinnast, Adria merest Vaikse ookeani rannani, suurelt jaolt otse Soome sugu rahvaste kuld, keda hulgana endasse sulatasid. Teised suruti armetusse olekusse kiratsema.

See kurbloomisel ajalool on mitmed põhju- sed, mida ligemalt arutada siin aeg ega koht pole. Märgime ainult tõsiasju. Umbes 1000 aastat tagasi, 9. ja 10. aastasaja pöördel, tuli

Soome-Ugri rahvastele kõva katsumisaeg, kus nad nagu teelahkmed seisis, mil nende tuleviku kultuurilist ja poliitilist kuiunemist ajaloo vaekausil kaaluti. Sest alaliselt kasvav väline surve sundis neid kas end püsti aiama või teiste jalge alla vaibuma. Ja kahetsetavalt jäi meie rahvaste hõimkond sel kaalumisel kergeks. Kõnesolev aeg oli ainuke, kus meie sugu rahvastele oma riigid kuiuneda oleksid võinud. Oleks ajalookäik tookord nendele sündsat mahti ja ihust annud, end riiklikult koondada ja korraldada, siis oleks Ida- ja Põhja-Euroopa olukord täitsa teistsuguseks kujunenud, kui seda nüüd näeme.

Kuid paraku tuli lugu teisiti. Soodus aeg libises käest. Küll tekkisid tookord Soome-Ugri rahvaste juures kolmes kohas iseriigi idud: Donau ja Viena (Dvina) jõgede maadel ning Volga allikatel. Selle ajaloo juures tuli aga õige selgelt ja kuiukalt nähtavale ajalookäigu tihti iseäraline ja mõistmatu tuju. Ainu sama püsiva Soome-Ugri rahvaste riigi rajajaks sai ainult õige väike killuke, ja otse sellest (Ugri) harust, kelle teised ligisugulased (ostjakid ja vogulid) järgneval ajal kõige madalamale astmele peatuma jäid. Ungarlased (oma keeli madiarid) oskasid ja suutsid end rahvaste rändamislainete tõukel põhja pimedusest lõunapoolsemale päikesepaistele päästa ning endale Euroopa südames, Donau ja Tissa jõgikonnas, püsivat paika nõutada. Seal muulaste vahel nagu saarena elutsedes on nad vapralt enda iseolu kaitsnud ja omale tähelepandava endapärase kultuuri loonud. Ungari riigil on tuhandeaastane tähtis ja aurikas minevik. Kuus aastasada elutses ta mõjuka iseriigina, selle järele seisis neli aastasada Austria küljes, kuid ikkagi omariikluse õigustega, viimasel ajal täitsa Austria kõrval kaksik-riigina. Maailmasõja mõjul sai ta iseseisvaks, mille eest küll ülliränka hinda pidi maksma: kaotas üle poole oma maapinnast ja rahva-arvust. Kuid ta loodab kindlasti tuleviku tõusule.

Ungarlaste arvu loetakse praegu umbes 10 miljoni peale, mis hoopis suurem on kui kõigil muudel Soome sugu rahvastel kokku. Nad on maailmapoliitikas tähtsad kaasakõnelejad. Ungarlaste käekäik on päevaseleks tunnistuseks selle kohta, et Soome-Ugri rahvatõu kurbloolus, ta pealtnäha „saamatu olek“ mitte iseloomus ei peitunud, vaid asjaoludes. Ungarlased on näidanud, milleks see sugu kõlblik oli, kui talle aga sellekohased võimalused avaneksid, nimelt kõrgema kultuuriga tarvilik kokkupuutumine, mis ungarlastele Kesk-Euroopas asudes osaks sai.

Ja igatahes on see iseloomulik, et ainult see

meie sugurahvaste riik vägevalt võrsuma lõi ja tugevaks puuks kasvas, kel selleks algul välistes tingimused õige halvad olid: hoopis lahus kõigist muudest sugulastest täitsa võõraste ja vaenuliste rahvaste keskel. Kõik muud Soome-Ugri sugharud, tol ajal arvu poolest vast sada korda suuremad kui Ungari riigi rajajad, ei jõudnud omale jalale asuda. Umbkaudu samal ajal Dvina jõe kaldale sigenenud Perma (Biarmia) riik ei saanud elujõuliseks. Ta polnudki ka nähtavasti riik selle sõna täies mõttes. Sest tal puudus riiklik korraldus ja sõjavõim, oli ainult lõdvalt koondatud kaubandusline liit. Rahulist äri ajades ei osanud permalased tarviliselt enda kaitsmise eest hoolitseda. Nii sattusid nad pärastpoole, kui Vene riigi võim nendeni veeres, hõlpsalt selle alla ja kaotasid oma iseolu. Novgorod päris Perma au ja vara.

Kolmandast kõnesoleval ajal rajatud riigi idust (millest pärastpoole Vene riik kujunes), oleks küll kõige enam Soome sugu rahvaste koonduskohat ja nende võimu avalduse pind võinud saada, sest selleks olid tingimused algul võrdlemisi soodsad. Soome sugu rahvad seisis siis alles kogulises ühenduses Põhja- ja Ida-Euroopa täites. Tõepoolest sai ta omakohast koondajaks, sest peale ungarlaste sattusid ajajooksul kõik Soome sugu rahvad selle riigi külge, väga mitmesugusel moel ja eriaegadel. Kuid nad ei saanud ses kojas mitte perelasteks, vaid jäid põlatava vaeselapse paigale. Slaavlus tõusis riigis isandaks, soomlus jäi ta alatuks teenijaks. See kurblooline asjakäik on küllalt tuntud ja jäägu siin arutamata.

Kurbloolise killunemise tõttu üksteisest üsna eraldatud Soome-Ugri hõimkonna osad võõrdusid ajajooksul raskete elutingimuste juures üsna oma sugulastest, igati oli küllalt tegemist oma saatusega, ei tunnud enam vendena, ainult tume mälestus teistest püsis veel alles ning pikapeale kippus seegi kaduma, ja paljude juures kustus see hoopis. Paremale järjele saanud ungarlastel ei olnud ka mahti vähemate vendade peale mõelda, kellega neil enam pisematki kokkupuutumist polnud. Aga eelmine aastasada, mis üldiselt rahvustunde ja ühtekuuluvuse püüde tähe all seisis, lõi ka Soome-Ugri uinavas rahvasteperes uue eluõhu. Hakati ärkama ja märkama, meeletuleta amuseid veresidemeid. Ungaris ärkas see vaade muidugi kõigepealt keeleteadlaste juures ning üks tähtsam nendest, Paul Hunfalvy¹⁾, kes Soomega sidemes seisis ja sealse

1) Madjari-keelses kujus — Hunfalvy Pál.

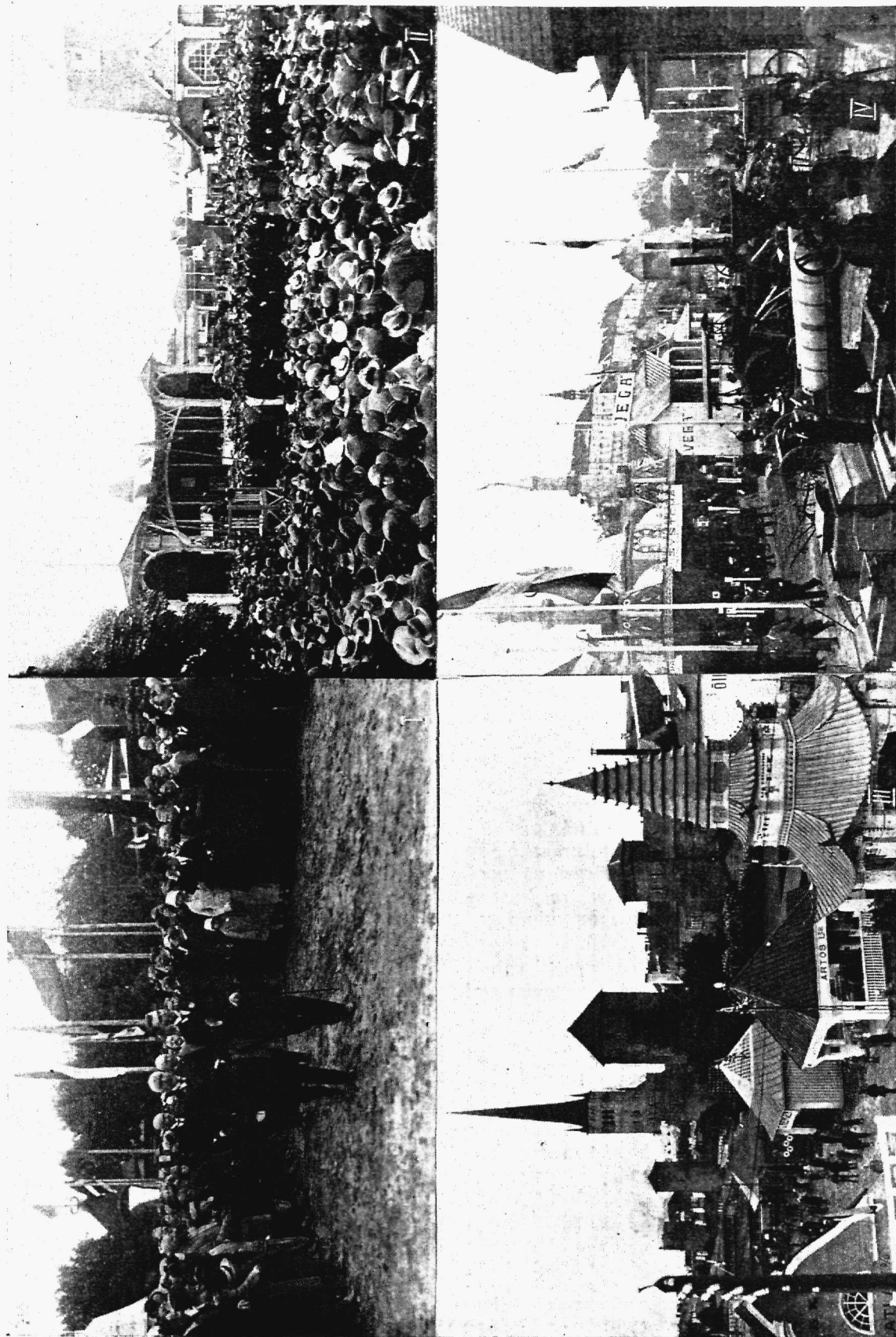
J. KLEVER

Talinnna Eesti Kirjastus-Ühisus.

NAISSAARE RAND.

PILDID EESTI NÄITUSMESSILT.
Tallinnas, 14.—25. juunil.

Foto Argus.

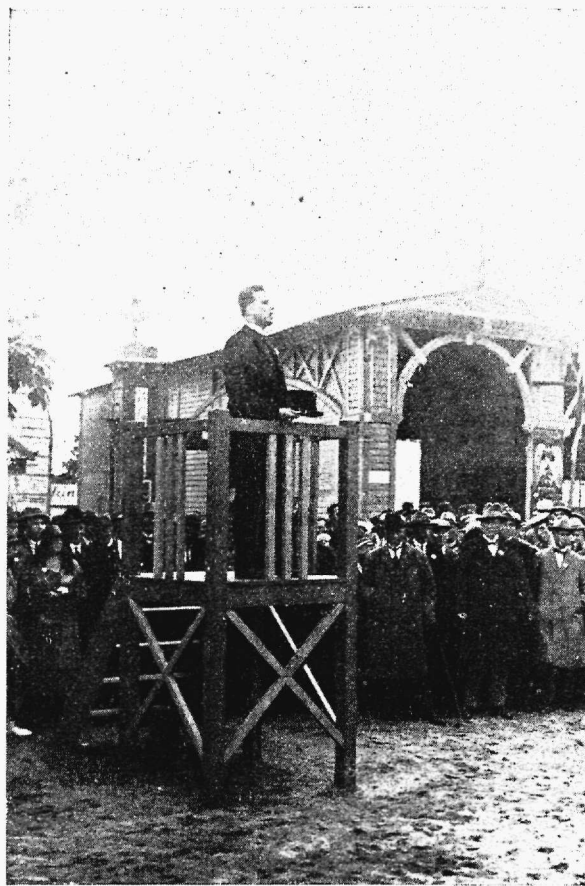
1) Riigivanem Dr. Fr. Akel ja näituse juhatusese esimees hra Uritam tulevad avamisele. 2) Moment näitusemessi avamiselt. 3) Vaade näitusemessilt torniderea poole. 4) Vaade masinate osakonda.

ajakirjanduse kaudu teada sai Eesti esimese laulupeo ettevõttest a. 1869, tarvitas juhust, et isiklikult Eestiga ja Soomega tutvuneda, mille kohta ta rohket huvi tundis. Eestiski oli rahvusliku ärkamise üheks tähtsaks tundemärgiks teistele sugurahvastele, kõigepealt Soome vennasrahvale, liginemise püüd. Seda vaadet tarvitati ka otse enda rahvustunde õhutamiseks. Isa Jannsen julgustas oma rahvast eduteele hüüdega, et „kas elab meie rahvasugu siin üksi väikesel Eestimaal? See oleks, vennad, kurblik lugu, meil on veel vennad Soome maal. Nad on meist ammu ette jõudnud, ka suurkool ehtes õitseb neil.“ jne. Nii õhutati eestlasi neile järele püüdma.

Vastastikkuse tutvunemise soovi mõjul sai siis esimene Eesti laulupidu mitte ainult — piltlikult öeldes — meie rahva tulevase seesmise poliitika koldekohaks ja iduleheks, vaid sai selleks ühtlasi ka ta välises poliitikas. Sest siin said esimest korda ajalookäigus kokku Soome-Ugri tõu kolme veel allesoleva ja kultuurilisele järjele jõudnud võsu liikmed ning sõlmisid sõprussidemeid, mis tulevikule suuri väljavaateid avas. Piduvooraks olid ilmunud Eestist väljaspoolt kaks noort Soome õpetlast: Helsingi Soome kõrgema kooli juhataja, pärasine tuttav Soome ajakirjanik, kes Eesti-Soome liginemises mõjukalt töötab, mag. E. G. Svan, ning Soome riigiarhiivi ametnik (pärasine juhataja) J. R. Aspelin; Ungarist eelmainitud keeleteadlane. Mõlemad soomlased asusid Jannseni juures ja sinna kutsuti ka kolmas külaliseks. Väikeses madalas majakeses, Tiigi tänaval, sündis siis esimene tutvumine nende kolme rahva liigete vahel, kes teatavas mõttes esitasid oma sugurahvast. Siin külvati sinepi-ivalke mulda, mis järgneva pooleaja aasta looksul võimsaks puuks on kasvanud, mille tüsedaks ja suureks tõusmine aga veel ees seisab.

Ungari õpetlane võttis üldse Eesti rahva elust ja olust väga osa: ta oli otse väimustatud sellest, mis nägi ja kuulis. Oma keeleteadlise oskuse tõttu oli ta suutnud Eesti kirjanust lugedes juba enne siiatulekut nii palju Eesti keele tundmist omandada, et vähe selles keeles kõneleda võis, ning pidu oli temale parimaks juhuseks kogu maalt kogunud rahvaliigetega tutvuneda. nõnda et ta eestikeelne ütlus pidulikele: „Ma olen tulnud vaatama Eestimaa rahvast“ otse naelapea pihhta tabas. Eestlaste kohta andis ta oma reisikirjelduses²⁾,

²⁾ „Utazás a Balt-tenger vidékén“ (Reis Baltimaadel). Nõnda oli Hunfalvy raamat esimeseks mõjukaks Eesti tutvustamiseks muude kultuurrahvaste juures ja selle poolest tähtis.

Hra Uritam,

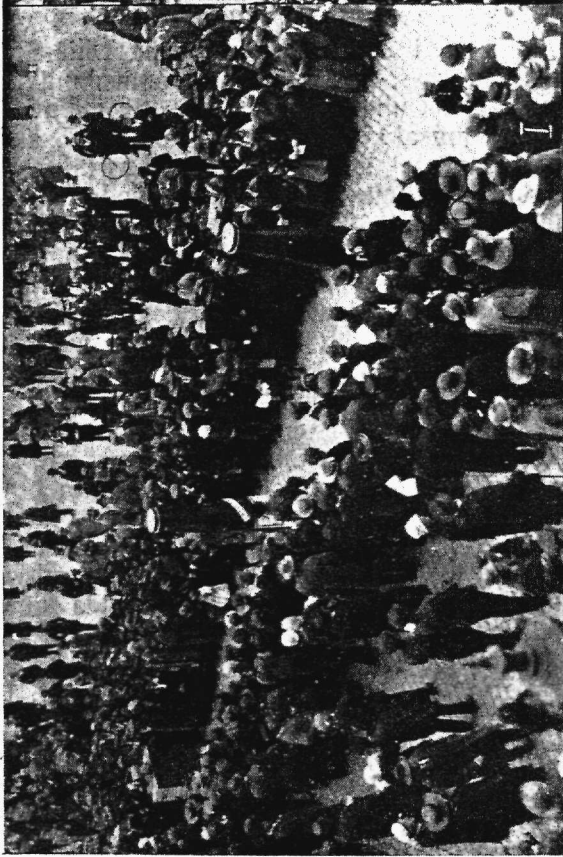
näitusmessi juhatuse esimees, peab avamiskõnet.

mis Ungaris pea trükkis avaldati, selle järele ka Saksa ja osalt Prantsuse keele tõlgiti, väga meeldiva otsuse. Ta näinud siin „mitte maharõhutud ja kättemaksuhimulist, nagu asjaolude järele arvata oleks võinud, vaid olevikus tänu tundvat ning oma usinusega oma tulevikku kindlustavat rahvast“. Kogu ta raamatus lehvib tõsise poolehoidu ja lugupidamise tunne Eesti rahva vastu. Raamatu VI peatükk kirjeldab eriti Eesti kirjanust. Selles kõneleb autor eriti palju Koidula tuntud raamatust „Ojamölder“, mille eeskõne (teatavasti Jannsenilt) ta täielult ümberpanekuna toob ja pärast raamatusisu lühidalt esitab. Samuti kui raamat, huvitas ungarlast ka selle autor. Kellega tal Jannseni majas käies võimalik oli tutvuneda. Olnud kohe näha, et „esimesel Eesti naiskirjanikul“ majas teatavat väimlist üleolekut olnud; tema luuletuste nimetus „Emajõe ööpik“ näitavat tabavalt autori Eesti ööpiku laadi.

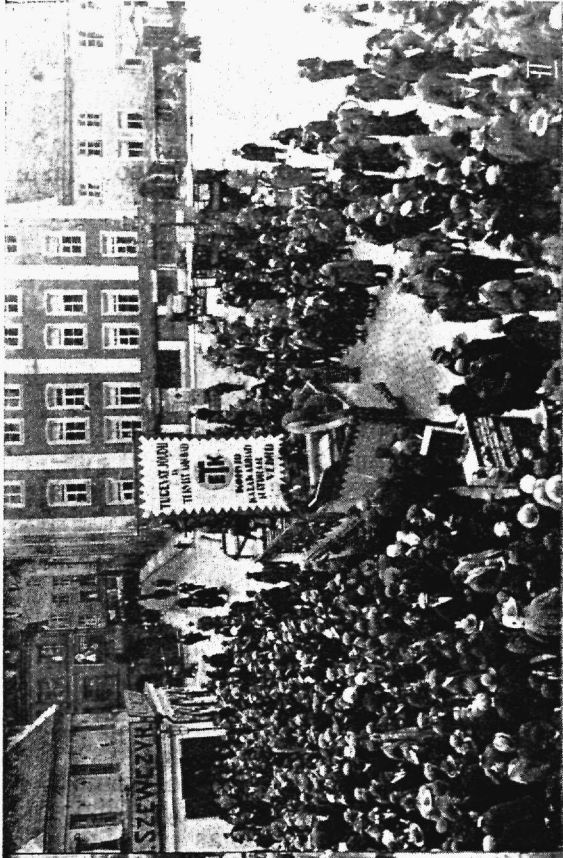
Vististi on praegusele Eesti lugejaskonnale õieti huvitav kuulda, kuidas Ungari keeletead-

ÜLESVÕTTED EESTI NÄDALA AVAMISE RONGIKÄIGUST JA NAITUSMESSILT 15. JUUNIL.

Foto Arguz.

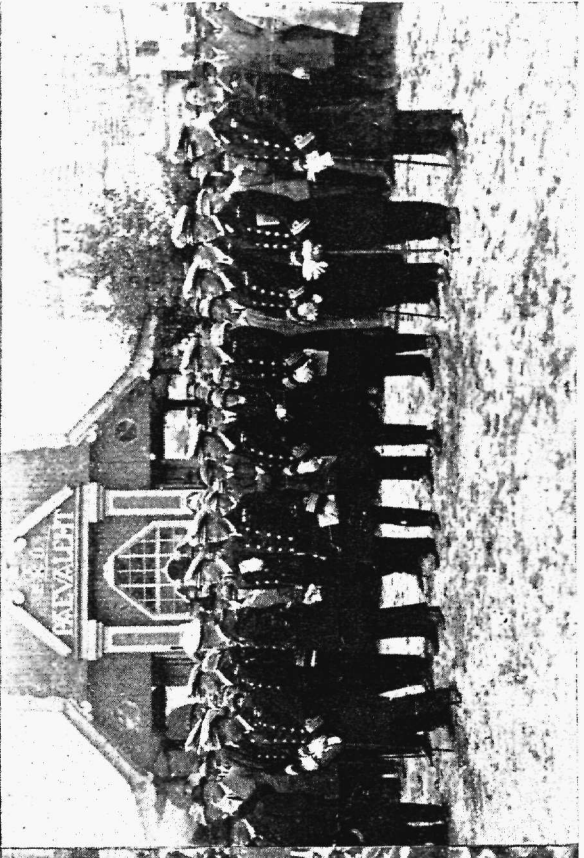
I

II

III

1), 2) ja 3) Pildid Eesti nädala rongikäigult. 4) Inglise ohvitserid näitusmessi avamisel „Päevalehe“ paviljongi ees.

lane oma raamatus Koidula isikut kujutas, sel-
lepärast avaldame selle kohta siin täielikult:
„Vahest ei suuda ma seda tunnet mitte õieti
väljendada, mis mind Jannseni majas tahtma-
tult valdas. Mulle tundus, kui oleksin olnud
nii öelda nooreestluse õhkkonnas, mille vaim-
liseks juhiks oli majaisa, Eesti laulupidu südi-
kam edendaja ja otse ta hing, eriliseks tõmbe-
võimuks aga ta tütar Lydia. Tema tihe tumek-
as juus varjab õige kõrget otsaesist ja raamib
ilusat, kena näokest, mis selgelt avaldab meel-
suse sügavust ja mõtete rikkust. Ta hääl kõ-
lab hästi meeldivalt, kõne ja liigutused on elav-
ad, aga mitte ägedad. Kasvu poolest on ta
vähe üle keskmise suuruse.

Minult päriti palju Ungari olude järele ja
ma nägin rõõmuga, et niihästi Jannsen kui ka
ta tütar meie maa oludega kaunisti tuttavad
olid ja neid nimelt Franz Deaki³⁾ isik õieti hu-
vitas. Mina aga püüdsin juttu ikka jälle Eesti
rahva püüetele, lootustele ja tuleviku vaade-
tele juhtida, mille kohta mulle Jannsen, kes
peaasjalikult kogu Eesti ajakirjanduse peatege-
lane on, kõige paremini seletust andis. . .“

Eestis käigu järele läks Hunfalvy Soome
ning tutvunes seal ka Soome rahvajuhitidega,
nimelt senaator Koskineniga, kellest ka
oma raamatus kiitvalt kõneleb. Soomlastega
seltsides tuli endast mõista kõnele ka Soome
silla asi, millest ungarlane väga vaimustatud
oli; soovitas kõvasti, et Eesti ja Soome endale
ühise kirjakeele looks, millest mõlema rahva
vahel ühisside sünniks (selle peale mõeldigi
kord mõlemal pool lahte, kuid tunti ta tegelikult
võimatu olevat). Kodumaale tagasi jõudes
töötas Hunfalvy oma surmani (a. 1891) edas-
pidi mõjukalt Eesti ja Soome ning ka muude
Venemaa sugurahvaste tutvustamiseks ja su-
gulustunde äratamiseks, sai nõnda mõjukaks
teevalmistajaks pärastisele Ungari ja Soome
sugu rahvaste elavamale läbikäimisele ning
vastastikkusele tutvumisele. Soomes hakka-
sid ungarlased hiljem kaunis tihti käima ja
Soome keelt õppima, samuti ümberpöörduvalt.

Kuid Eestile jäi Ungari sõbra külaskäik ai-
nult möödaminevaks nähtuseks ega tekitanud
püsivaid jälgi. Samuti ka mitte dr. Her-
manni ja dr. Veske Ungaris käik. Ei siginud
ühissidet Emaioe ja Donau vahel, sest olukord
põlud selleks sugugi soodus. (Peale muu kee-
las seda Vene riigis mõjule saanud kange ve-
nestuspoliitika, mis rahvusliku liikumise peale

ikka kahtlaselt vaatas). A. 1911 ilmus jälle
üks Ungari esitaja Eesti: Dr. Aladár Bán, ja
siis uuenesid ka eestlaste Ungaris käigud: V.
Ernits ja mitmed muud.

Hoopis suurem mõju oli küll soomlaste vöö-
ruskäigul: selle tagajärjena tekkis peagi tõsine
Eesti ja Soome sõbrussidemete sõlmimine,
milleks pind ka juba õige hästi oli ette valmis-
tatud. Kuid selleski pidi venestusvahtide val-
ju silma all seistes äärmiselt ettevaatlikult ta-
litatama.

Täielise pöörde tõi asjaollu endast mõista
Eesti ja Soome iseseisvaks saamine, millega
kõik välised keelud kadusid ja võimalus ava-
nes lauliku sõnu teostada: „Vennad, nüüd on
jälle mahti Soome silda ehita.“ Ungariga side-
mete sõlmimine oli kaugel maa ja välispoliitika
olude tõttu muidugi raskem, aga viimasel ajal
hakkas ka see hoog võtma. Mullu käisid Un-
gari üliõpilased suurema sahgana Eesti laulu-
pidul ja vastuvõõrana viibivad mitmed eestla-
sed praegu Ungaris õppimas; ka Aino Kallas
tutvustas seal oma loengutega Eestit. On ka
muul viisil Eesti ja Ungari ühtlusemõtet edenda-
tud, peetud Ungari õhtuid jne.

Kuid kõige tähtsamaks ja mõjukamaks eduks
kolme Soome-Ugri kultuurrahva liginemiseks
ja sõbrunemiseks on saamas nende vahelised
ühiskongressid. 1921. aasta 20.—22.
juunini peeti Helsingis esimene Ühis-Soome
koolikongress, mis aga otse loomusunnil hoopis
suurema ulatuse omas kui ette aimati: ku-
junes võimsaks hõimrahvaste pühaks, sai Un-
gari osavõõttel juba Soome-Ugri kongres-
siks. Otse kolm aastat pärast seda peetakse
nüüd Tallinnas 19.—21. juunini teine kongress,
mis nii sisuliselt kui väliselt hoopis laiemal ula-
tusega on kui esimene: mitte ükski koolikong-
ress, vaid sellel käsitatakse Soome-Ugri vaim-
list kultuuri üldiselt, ning osalisi on nüüd kau-
gelt rohkem kui 1921. aastal.⁴⁾ Kahtlemata
saavad ka ta mõju ja tagajärjed teisemad.

Tahame ja tohime loota, et kuna nüüd aja-
loo geenius endise nukra näo asemel meie su-
gurahvastele lahket palet näitab, avaneb tee
ja võimalus seda korda saata, mis tuhande
aasta eest sündimatuks jäi: luua ühissidet ko-
gu veel allesolevate Soome-Ugri rahvaste
vahel ning vahest uut eluõhku puhuda ka veel
meie hõimkonna surnuluudesse — luua Soome-
Ugri rahvatõule uus parem aegjärk.

H. P.

³⁾ Ungari toleaeagne tähtsam riigimees,

⁴⁾ Peale muude ka vana Eesti sõber Dr. A. Bán.

Vaade kaldaäärsest promenaadilt Narvoova jõele.

Foto Parikas.

Kummalgi pool jõe üksteise vastu seisvad muistsed kindlused, kus Põhja sõja ajal rootslased venelastega silm silma vastu seisid.

Joh. Simm,
Narva laulupidul kooride juht.

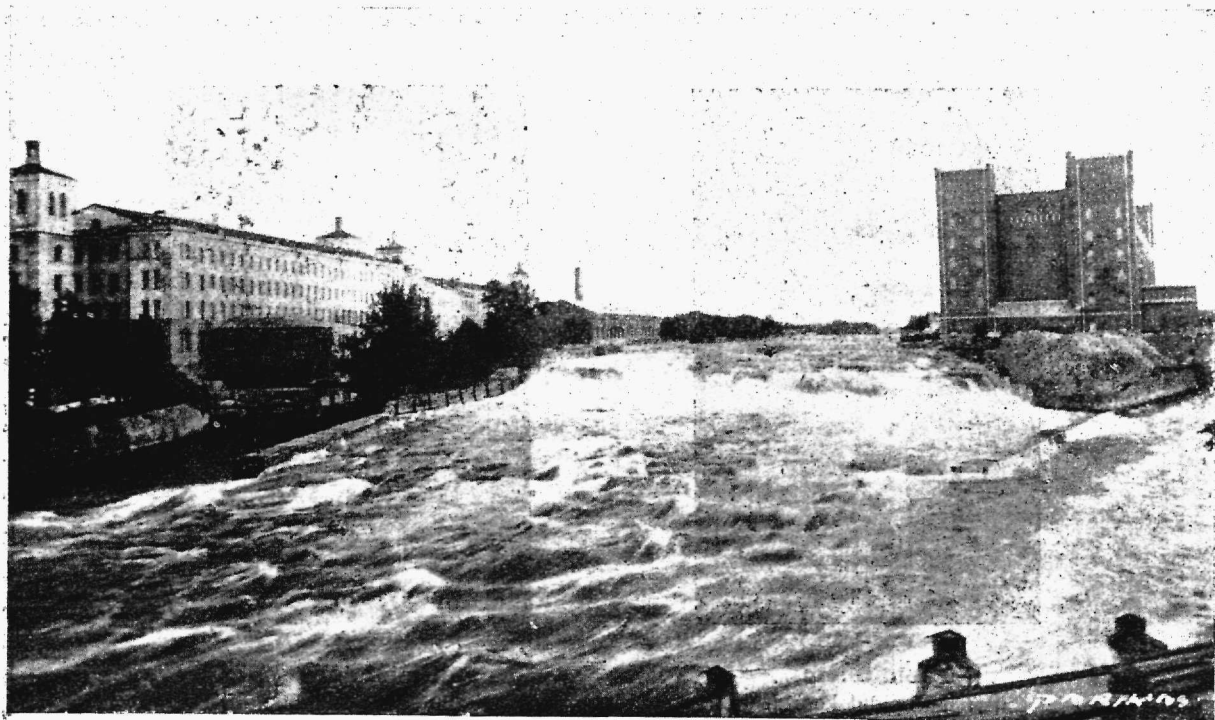
Uus välisminister K. R. Pusta,
senine Eesti saadik Pariisis.

Tükike Narva tänavat.

Foto Parikas.

Kummalgi pool tänavat vanaaegses stiilis majad, mis linnale nii omased ja talle üldiselt vanaaegse ilme annavad.

Narva kosk ühes vabrikuhoonetega.

Foto Parikas.

NARVA LAULUPIDU JUHATUS.

1) A. Jüriado, 2) A. Freibach, 3) J. Luts, 4) J. Klesment, 5) kindral Heinze, 6) laulukooride juhataja Joh. Simm, 7) direktor K. Vilhelmson, 8) A. Kramer, 9) L. Lasimer, 10) N. Birkenberg, 11) K. Maasik, 12) dr. Vichmann, 13) Pantelejev, 14) J. Lust, 15) Kelder, 16) A. Jakobson, 17) kapten Rimmel, 18) Sator, 19) Astrem, 20) Lepp, 21) Hausvalter, 22) Schevelepp, 23) direktor J. Välbe, 24) Hermann, 25) Treiberg, 26) Dultsev.

KIHLUS JA ABIELU PÕHJA-EESTIS 100 AASTA EEST.

T. LAUR.

Et abielude sõlmimistest ja perekondade asutamistest ning nendest tekkinud viperustest (kohtuprotsessidest) kui ka rahvaarvu normeerimiskatsetest meie Eesti rahva priiuse koidikul ja priiklaskmise aegjärgul vähegi pilti saada, seks käsitame tolelaegseid esimesi talurahva seadusi ja muid dokumente, mis kõnesolevate küsimuste peale otsekoheselt ja kaudselt vähegi valgust heidavad. Vähemalt Põhja-Eesti kohta. Vaatleme kõigepealt esimest Põhja-Eesti vallakohtu seadust, mis keiser Aleksander I poolt 27. augustil 1804. a. kinnitatud, tolelaegse Keila kirikuõpetaja Otto Reinhold von Holz'i poolt Eesti keele tõlgitud ning trükituna „Eestima Tallorahva Kohtoseadus" ehk Valla-kohtu Käso-ramat'u" nimetust kannab. Ägas ju siis, 1804. a., Eesti rahvas üldiselt veel ränga pärisorjuse ikke all. Selle seaduse IV raamatu 6. peatükk kõneleb „Perrevannemattest ja nende Orjadest“, kus muu seas on järgmised isalikud ja emalikud punktid tulevaste perekonna asutajate kohta:

§ 4.

„Perremehhe kohhus on, omma sullastele ja kasvatikkutelle ni hästi keik põllo-tööd, kui ka keikide nende riistade teggemist ja valmistamist, mis põllo ja muido ehitamisse-tö jure tarvis lähhävad, neid nisugguste töde jures pruikides, õppetada, ja tössise nouga senna jure sundida. Nendasammoti ka perrenaene omma ümmardajatte ja kasvatikkudega, igga naesterahva tö ja moistmisse polest. Agga kui nemmad seal jures holetumad olleksid, ja ei püaks omma sullaste, ümmardajatte ja kasvatikkude kätte õppetada mis tarvis lähhäb, siis peavad nemmad, kui needsinnatsed isse hakkavad maia piddama, nisugguste kätte-töde jure, mis nemmad neid mitte ei olle õppetanud teggema, ühhe aasta ilma maksota neile abbi andma.

§ 6.

Kui sullane omma perremeest ilma vahheta 4 aastat, ja tüdruk 6 aastat hästi on teninud, peab, kui tulleb kord, perremehhe kohhus ollema omma joutu möda neile pulmi teha. Agga kui juhtuks, et üks sullane ehk tüdruk kül ühhes perres ni kaua truiste ja hästi tenind, agga selle aia sees, olleks perremees ärasurnud, ja uus assemele seätud, ehk se orri olleks ilma temma süta teise peeres pandud, siis peab, kui se luggu nenda, ja selle sarnane

on, neile Valla-laeka seest, ni palju kui sünnib, abbi tehtama.

§ 11.

Ükski sullane ehk ümmardaja ei tohhi omma mahti, enne tenimisse aasta lõppetust, omma tenistust mahhajätta, vaid peab veel enneminne 4 nädalit enne aasta lõppetust (tullob ütelda, kui sullane ehk tüdruk enne Moisa käest lubba sanud) sedda perremehhele teada andma. Agga kui kegi ommeti sedda teeks, ja salla ja ärralähhäks, ehk kui tüdruk enne tenimisse-aasta lõppetust mehhele lähhäks, siis ei olle, kui luggu nisuggune on, mitte perremehhe kohhus, viimse aasta palka maksta, ja kui ta sest jo muist olleks tassunud, on temmal oigus sedda jälle taggasi votta, sest et agga täie aasta eest sünnib seätud palka küssida.“

Kui siis abielluastumisteks eestkätt teenijate kohta, kes ühes muu külarahvaga ju mõisa elus inventaar oli, sedaviisi täh. seaduse punktidega väike alus või pind loodud, et teenijad võivad ikkagi ka juba „isse maia (talu) piddama“ hakata, milleks perekonna asutamine tarvilik, võivad ka oma tulevaseks majapidamiseks tarvisminevaid töid peremeeste ja perenaiste käest õppida ja nendelt teatud aja „ilma vahheta“ teenimise järele endale koguni pulmade tegemist nõuda või pererahva surma puhul vallakassast seks abirahasid välja tingida, kui ka „Moisa lubbaga“ teenistusest enne tähtsaga abiellumise otstarbel lahkuda ja siis ka teenitud palgast ilma jääda, läheb sama seaduse IV raamatu 7. peatükk kohe talurahva kihluste käsitamisele üle. Ja selle magusa pealkirja alla on paigutatud järgmised 5 huvitavat ja omapärast punkti:

„Kihlamisest.

§ 1.

Se au ja tännulik meel, mis lastel vanne matte vasto peab ollema, panneb õigusse polest isseärranis sedda nende peäle, et nemmad ei pea ühtegi ilma nende tahtmiseta, veel vähem middagi nende meele vasto ette votma. Ja sest et abbiellusse minneminne üks neist keigsuremattest teggudest on, mis ka vanne matte süddame rahho peäle hakkavad, siis peab iggaühhel hopis ärrakeeldud ollema, ilma vannematte loata lasta ennast abbiello sisse anda.

§ 2.

Agga kui juhtub et vannemad mitte ennam hinges ei olle, siis (et nored inimessed mitte kerge melega ja sandi iuhhatamise läbhi nisuggust suurt nou ei lähhäks votma) peab nende kohhus ollema. Vallakohto jurest nou otsida, ja temma heaksarvamist sada. Agga kohhus peab, kui ta leiab melitamist ja tühja kiitmist prugitud ollemast neid pari sata, sellele, kedda eksitud on, sedda teäda andma, ja tohhib agga siis omma lubbaandmist ärrakeelda, kui nemmad ühhe liderlikko inimesega ehk hulkujaga tahtvad pari minna.

§ 3.

Ilma nisugguse loata ja selle peäle Moissavannemast antud lubbaandmise-seddelitta ei tohhi ühtegi kihlamist sündida (minu harvendus. T. L.), ja kui se segipärrast olleks sündinud ja tehtud, ei pea se ühtegi maksma; agga need, kel sest ossa olnud, ehk kes koggone kurja nouga seal jures süalluseks sanud, peavad peäleki, seddamöda kui selle asja luggu on, trahvitud sama.

§ 4.

Kihlamisi peab mollematte inimeste pri ja ilma sundimatta tahtmisega tehtama, agga keddagi ei pea, ei mingisugguse nou pähhä, kihlamist teggema sunnitama.

§ 5.

Agga kui olleks kihlamine mollematte pri tahtmisega, keige visi järrel tehtud, agga üks neist mollemist tahhaks enne laulatamist jälle taggasi lüa, siis peab pruut, kui temma se tagganeja on, ja kui tal peaks õigust möda asja ollema sedda tehha, üks päinis need kihlad, mis ta sanud, agga kui paljas kerge meel tedda teise mõtte peäle saatnud, need vasto voetud kihlad kahhevorra peigmehhele taggasi andma. Nendasammoti peab ka, kui peigmees tagganeja olleks, ja temmal ei olleks õigust möda asja (mis vast käeandmette järrel temmale teädvaks sanud) pruut keik kihlad, mis ta sanud, ennesele piddama, ja teisel ei pea mitte õigus ollema, sedda taggasi püda.“

Niipalju talurahva „perekonna-õigusest“ 1804. aasta seaduses. Kuid kuulus Põhja-Eesti talurahva priikslaskmise seadus, „Eestima Tallorahva Kasso-Ramat“, mis samuti keiser Aleksander I poolt 23. mail 1816. a. kinnitatud, käsitab talurahva abieluala juba inimlikumalt. Selle seaduse II raamatu I peatükk kõneleb järgmiselt:

„Abbiello Kohto-Õigussest.

§ 97.

Eestima tallopoeg võib iggäühhe naesterahvaga nisuggust abbiello tehha, mis seädusse järrel kolbab, kui ta mitte ni liggi suggulane ei olle, et kässud sedda keelvad. Sesamma Seädus maksab ka Eestima naesterahva pärrast.

§ 98.

Enne kui abbiellu sünnib, peab Kihlamine ollema, mis jure, kui inimessed veel issalikko melevala al on, lihaste ja võoraste vanemate lubbaandminne tarvis lähhäb, kui need alles hinges on; agga vaia ealiste (s. o. alaealiste. T. L.) pärrast, kel ei olle issa egga emma, tarvitakse võormündritte lubbaandminne.

§ 100.

Koggodusse Öppetaja läbhi ei tohhi ühtegi Kihlamist muido tehtud sada, kui need, kedda tulleb kihlada, kahhe tunnistusse mehhega ehk mu visiga, mis kasso ees maksab, ja kust kül saab, tõeks ei tee, et nende vannemad, võorad vannemad ehk võormündrid neile lubba andnud, abbieluse minna, ehk et neil ei olle vannemaid egga võoraid vannemaid, ja et nad täie-ealised on; vimaks et nemmad mollemad muust abbiellust lahti on, ja et neil ei olle muid käeandmeid (s. o. teisega kihlamist. T. L.) olnud.

§ 101.

Kui Kihlamine seddavisil olnud, et se Kohto-Seadusse järrel maksab, ja embkumb tahhaks enne laulatamist tagganeda, siis peab, kui pruut tahhab tagganeda, ja õiget asja võib nimmetada, mikspärrast temma sedda teeb, sesamma pruut peigmehhele agga kihlad taggasi andma; Agga kui temma ilma asjata kerge melega tagganeb, siis peab temma need vastovoetud kihlad, ja veel nisamma palju hinda taggasi andma. Kui jälle peigmees tagganeja on, ja temmal ei olle õiget asja, mispärrast ta teist-meelt votnud, siis jävad kihlad prudi kätte, ja ei või neid mitte taggasi pärrida. Kui lugu teistvisil on, siis ta saab neid taggasi.

§ 107.

Se, mis Moisnikkutte ja Ma-Kohto-Ramat V-mas ramatus, IV-ma artikli, 23-mas Titlis öppetab, tulleb ka Eestima tallopoegade naesterahva kohta arvata, ja nisuggused lapsed, mis ei olle abbiellus sündinud — kui se issa, kedda emma nimmetab, Moisnikko so-ust on, ja isse ennast lapse issaks tunnistab — ei arvata mitte Eestima tallorahva Seisusse seltsi.“

Kuna 1804. aasta seadus nõndanimetatud „autu-elu“ lahtiseks jätab ning sellest sõnagi ei lausu, võtab 1816. aasta priiuse seadus oma 76. leheküljel (III rmt. IV jagu) ka selle kohta juba kindla seisukoha, kui ta pealkirja all „Ek-situssed ausa ja õige ellu vasto“ muu seas järgmist seletab:

§ 365.

„Naesterahvast kes ennast avvalikko liderlikko ello peäle ärraannud ja palga pärrast avvalikkult pördoello alavad, ei pea mitte Koggodusses (s. o. vallas. T. L.) sallitama. Agga need, kedda selle peält leitakse, peavad kolmkümmend vitsahopi, kuestkümnest hobist sadik, nuhtlust sama.

§ 366.

Nendasammoti ka peavad need naesterahvas kes palga pärrast avvalikkult pördoello sadikud on, nelli küllimitto rukkit ehk nende hinga trahvi maksma, ja peälegi kolmkümmend vitsa hopi, kuestkümnest hobist sadik, hirmo sama.“

Et rahvaarvu maal kunstlikult suurendada (normeerida) või kõike rahvast sunduslikult kodumaal elama sundida, kes siin põldu hariks ja kui odav ning tungivalt tarvilik tööloom ka mõisatel kättesaadaval oleks, seks keelati 1816. aasta seadusega kõige pealt väljarändamine teatud ajaks. Sest selle seaduse II lisa on olemas pealkirja all: „Kuida Eestima Tallorahva kohhus on, senni Male jada, kunni Rahva hulk suremaks läinud“ järgmine sõnasõnaline punkt:

§ 585.

„Kui ettevalmistamise- ehk vahhe-aeg (s. o. 14 aasta pikkune priikslaskmise aegjärk. T. L.) on otsa läinud, siis lähheb uus Seädus küll täieste teggevaks, ni hästi Innimeste kui Seäduste pelest; agga ommeti, sest et selle Ma vasto, mis sünnib harrida, alles ni kassinaste ma rahvast veel Eestima Kubbermango Rikis ellamas on, siis ei pea ühhelgi Eestima Tallonoial lubba ollema, ülle Eestima Kubbermango-Ma raiade ärraminna, ehk ühhegiga, kes ülle nende raiade ellab, numamisse (s. o. rendi. T. L.) ehk tenimisse kaupa tehha, enne kui hingekirjad üllesnäitvad, et sellesinnatse Eestima rahva hulk saa peäle nelja kümne tuhhande (140.000) meesterahva hinge arro peäle on tounud. Siis vast sünnib Eestima Kubbermango Vallitsussest. Rittersavtshauptmanni Herrat senna iure vottes, Passid Eestima tallonoegadele anda, Vennema teiste Kubbermango maile minna. Ommeti sünnib agga ni paljo Passisi välja anda, kui hinge kirjade järrel enam kui sadda nellikümmend tuhat

meeste-rahva hinge, Eestima Kubbermango maal ollemas on.

Nendesinnaste Passide al peab ühhe Kubbermango-Vallitsusse Vannema ja Rittersavtshauptmanni Herra nimmi kirjutud seisma.“

Järgnevad paar punkti täh. seadusest keelavad talurahva üldse põllutööst lahutamise ja ka linnadesse asumise. Niipalju abieluseadustest ja rahvaarvu normidest.

Jälgime nüüd mõnda kihluse protsessi, mida 100 aasta eest meil, Põhja-Eestis, aeti. Seks toome siinkohal dokumentaalseid andmeid. Käepärast on meil Lüganuse kihelkonna kohtu-protokolli raamat, mida pidama hakatud — Kirchspielgericht'i nime all 17. aprillist 1803. a. ja Gemeindegerecht'i nimetusena — 8. juulist 1817. a. Seal loeme muu seas järgmisi kohtu-protsesside protokolle:

1818. a.

„Seitsmel octobri ku päval, mis selle ku seätud kohto pääv on, olli maidli moisas kihhelkonna kohhus kous

Kihhelkonna koggodusse kohto vanem, maidli härra, Hermann Vrangel

need kõrvamehhed, Kauksima maddi Aitust, Jüri maddi Lugganussest

Protokolli kirjutaja C. F. Vogt — Koggodusse õppetaja:

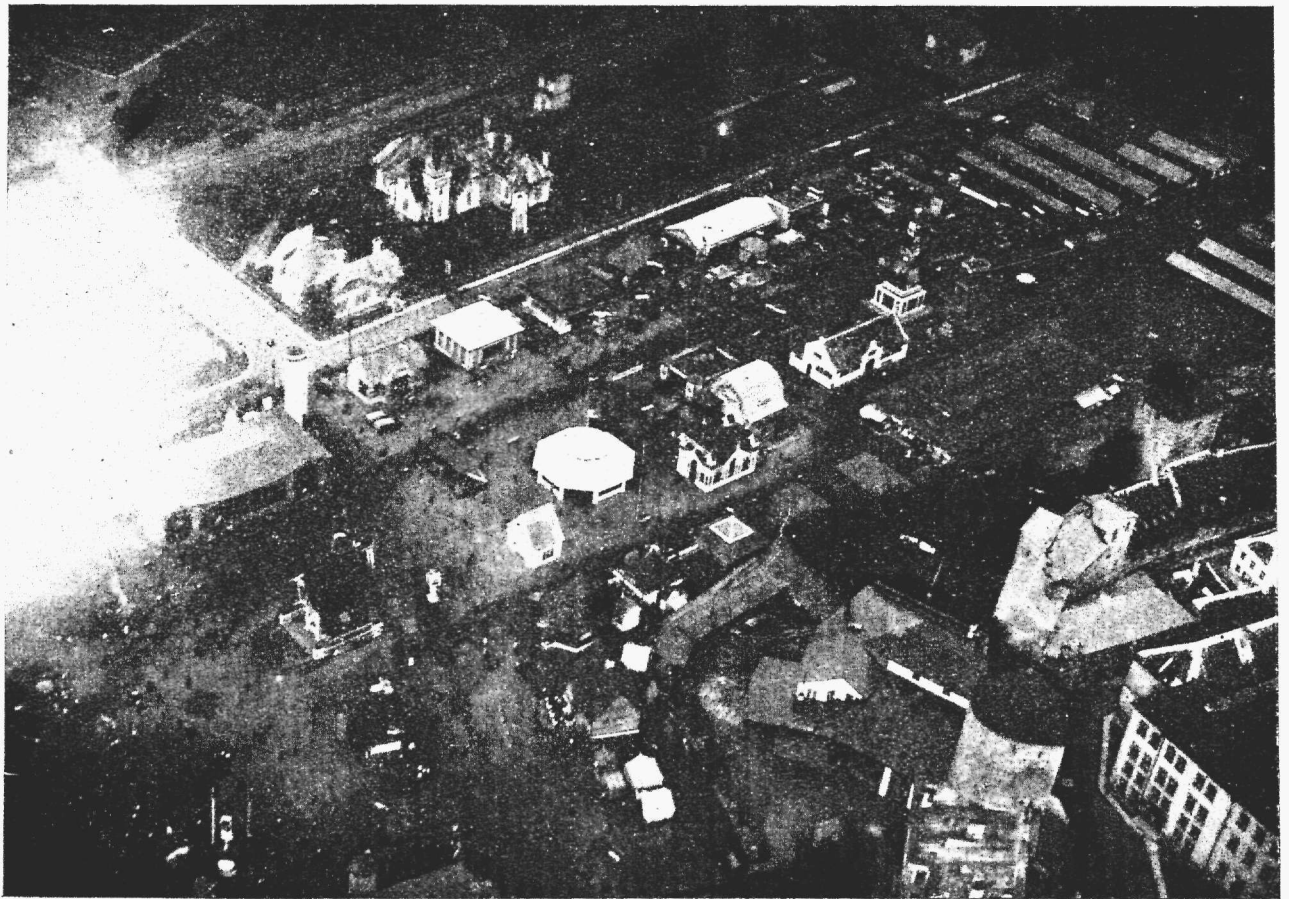
need asjad mis kohto ette todi on need.

— — — — —

II, Krisa Jürri Juhhan K—lt kaebas Tehvani Jani tütre Maarja peale A—st, et temma, kui ta temmaga kossia vina olli jonud, ja 3 Rublatükki vasto votnud, pärrast olli taggasi lõnud; ja temma noudis sedda et temma need kihla rahhad kahhe võrra pididi taggasi maksma.

Maarja ei olnud isse kohto ees, agga temma emma, Tehvani Jani n. Eva tunistas kohto ees, ülles: et Krisa Jürri Juhhan, kui temma ühhel päval selle tüddruko pärrast olli lasknud kulada, ja siiski ei mitte tüddruko issa jures, vaid ükspäinis tüddruko enese ja temma ema jures, selsamal päval on tulnud kossima, et se tüdruk, Maarja, ja temma isse, tüddruko ema, Eva, ja issa ka, Tehvani Jaan, kossia vina on jonud; et se sama Tehv. Jaan 2 päva pärrast ei olnud enam sellega rahhuul, sellepärrast et ta ütleb enesel mitte joudo ollevad sel aastal tüttart panna mehhele; et nemad siis kahhe võrra vina ja need kihla rahhad Juhhani kätte on taggasi saatnud; et Juhhan se peäle on taggasi tulnud ja on taplend ja söimand, ja et se assi nenda hopis taggasi on läinud.

Kohhus moistis se peäle et mollemittel süüd on, sest et nemad sedda asja akkiste on teinud; et tüddrukul ja temma vannemille issiarranis

Kaks pilti Tallinna näitusmesse platsilt, lennukilt vaadatuna.

Foto Akel.

surem sü on, et nemad kossia vina on jonud ja pärrast on ümber pöörnud; et Juhhanile ka süüd on, et temma söimamisega tüdrukko ja temma vannematte meelt on pahhandand kui temma ennemine leppitamist piddi kutsuma. Sellepärrast anti Juhhanile seda nou, et temma, kui kossimine enam ei sünni, Travi pärrast selle tüdrukoga piddi leppima; tüdrukko ema, Eva lubbas Rubla tük Travi maksta, ja Juhhan olli sega rahhul. H. Vrangell.

1819. a.

4-mal leikusse ku päval 1819, mis selle ku seatud kohto pääv on olli kihhelkonna kohhus maidli moisas kous.

III, Pavo Hanso mart kaebas, marti mihkli peäle, a—st, et temma oma tüttart, Kaddri, kes temma käest kihlad olli vasto-votnud, 3 Rubla tükki, 2 Sörmust, 1 rättik, kelab eddasi minnemast. Selle poisi issa Hans olli essite rakinud, mihklile, ja tema naesel ja tüttrele et temma poeg Mart Mihkli tüttart enesel piddi noudma naeseks, ja nemad ollid keik ütelnud et sel aastal ei piddand sündima; pärrast olli mart ommeti käinud kossimas kui mihkel ei olnud koddoo, ja tüdrukko ema Ann olli lubba anud, ja see tüdruk, Kaddri, olli kihlad vasta votnud. Anne ja Kaddri tunistasid kohto ees ülles rumalusse süüd ollevald; ometi olleksid nemad lootnud et issa piddi rahhul ollema kui tema pärrast teäda saaks nemad ollid temale ka sedda asja varsti teisel homikul teädaanud, agga siis olli temmalle vägga pahha meel olnud, ja tema olli siis sedda asja hopis keland. Pavo Mart, Tavet, Hanso vend olli Kaddrina ja anne vasto ütelnud et nemad voiksid 3 nädjala pärrast need kihlad taggasi saata kui se assi ei peaks korda minema, ja Anne olli neid ka taggasi vinud agga ei võtta ene kui 4 nädjala pärrast. Kohhus katsus leppitust tehha, agga ei sündinud mitte, sest et mihkel kovvaste ütles et tema omma tüttart ei tahhaks panna sel mehhel; temma naene Anne ja tüttar Kaddri ütlesid ka kohto ees et se assi enemine võiks mahha jäda kui issa ei tahhaks lubba anda. Kui nüüd Mart ja Kaddri enam ei läinud pariks, ja kui kohhus leidis iggast polest süüd ollevald, marti polest, et ta vina ja kihlad olli pakkunud, kui issa ei olnud koddoo ja kui temma teadis et issa kelis; ja anne ja kaddrina polest, et nemad ollid seda vina jonud ja kihlad vasto votnud, ja peälegi et nemad need kihlad vast 4 nädjala pärrast ollid taggasi vinud, siis moistis kohhus et Kaddri ja anne pool sedda mis mart olli annud kihlaks, ja mis nemmad jo ollid taggasi saatnud, piddid veel trahviks maksuma: pool on, 1½ Rubla hõbbe rahha, üks

sörmus ja ½ Rubel hõbbe rahha, mis rättikko pool hind on. H. Vrangell.

1-mal Joulu ku päval (1819 a.) olli maidla moisas kihhelkonna kohhus ko-us. (Kohtu koosseis sama, mis eelpoolgi näidatud. T. L.).

S. mölder Jakob N., üks pri-mees (s. o. pärisorjusest juba vabaks lastud. T. L.), olli J. külla Hanso tüttart, Kreet, S-st, kossind ja temmale kihlust annud; pärrast olli temma kihhelkonna vannema, ja oppetaja vasto ütelnud, et se assi piddi mahhajäma, sest et temma lihased vannemad sellaga rahul ei olleks; ja et tema selle tüdrukoga olleks leppinud sedda visi, et keik mis ta temale olli annud temma kätte piddi jäma. Seddasamma jutto olli temma ka küllas rakinud, ja härra isse olli tüdrukule teäda annud et se mölder härra ees olleks rakinud et se assi piddi mahhajäma. Agga kui härra kuulda sai et se mölder ikka selle tüdrukoga piddi ellama, ja et sest piddi pahhandus tulleva keige külla rahvale siis kutsuti möldrit, ja Kreta ja temma emma kohto ette sel samal päval. Se mölder isse ei tulnud mitte ehk küll kihhelkonna vannem, kelle tenistuses temma ka on, S. veski peäl, tedda sel sammal päval olli käsknud et temma piddi kohto ette tulleva, ja rahvas ütles et temma olleks rägined et temmale tarvis ei lähä kohto ette tulla, temma olli ka sedda tüdrukko ja temma emma keland tullemast, needsinnatsed tullid ometi kohto ette kui härra teist sanna läkkitas, nemad tunistasid ülles et Mölder tüdrukko jure olleks käinud ja et ta ikka nende vasto olleks ütelnud et ta tedda naeseks piddi votma.

Kohhus moistis et tüdrukul ja temma emale süüd on et nemad möldrit on vasto votnud ja et tüdruk temaga on elland, ehk küll härra temmale olli teäda annud et Mölder härra vasto olli rägined et ta tedda ei piddand votma naeseks, ja et se jutt, mis mölder küllas olli rägined ei voinud ka temale teädmatta olla. Kreet ja tema emma said käsko et nemad ei piddand enam möldrit vasto votma, kui tema ei olleks ene sedda asja selgeks teinud, ja kui temma ei olleks Kretaga kihlanud. Möldri peäle moistis kohhus et tema piddi nuhtlust sama et ta kihhelkonnavannema Sana olli põlgnud ja ei tulnud kohto ette.

Vimaks märati teist päva mil sesama assi kohto ees piddi selletud sama, ja kohhus käskis et sellesammaku 15-mal päval mölder, ja Kreet ja tema emma kohto ette piddid tulleva.

Kui S. mölder J. N. teist korda käsko olli sanud et tema 15 mal joulu ku päval kihhelkonna kohto ette piddi tulleva, siis tuli tema

ka selsamal päval oigel aial kohto ette, ja temaga se tüddruk Kreet ja se mölder J. N. tunnistas ülles et tema sedda sama Kreet ommaks naaseks piddi votna ja et tema sellisama ku 21-mal kirriko jure piddi minema kihlrama.

H. Vrangel.

1822. a.

Kohtopiddaminne 6-mal Kүүnlaku päval 1822.

H. Juhanna Mihkel A. vallast kaebas Kocka Reino t. Truto peale kedda temma olli kossind, ja küssis et temma kihlad kaksikord piddi taggasi andma, sest et temma tagganeb. Truto käis ka kohto ees ja tunnistas ülles et temma ei lubband ühtegi egga jonud vina, ja et temma ka varsti ütelnud enast sedda meest mitte tahtvad; ja et need kossiad, kihlad mis temma ei tahtnud vasto votta, kulamisse peäle olleksid jätnud ja ütelnud et tüddrukul nädal piddi aega ollema. Truto olli kihlad io neljandamal päval taggasi saatnud, mis Mihkel ei votnud vasto, ja mis Truto kohto ette tõi.

Kui se kaebaja ei voidnd mitte salgada et need kihlad ollid jäetud kulamisse peäl nädalaks, siis moistis kohhus et temmale ei olle

õigust Truto vasto ja et Truto, kes tedda ei tahha, ilma trahvita temast lahti piddi sama. Truto andis siis kihlad kohto ees temma kätte ja temma vottis ka vasto.

H. Vrangel.

1824. a.

Ausserordentliche Sizung d. 20. Mai 1824 in Sackhof.

(Erakorraline kohtu-istang 20. mail 1824. a. Saka mõisas, Virumaal. T. L.).

2. sel päval tulli ka Lügandusse kihhelkonna kohto ette üks assi mis kül Jevvi (s. o. Jõhvi. T. L.) Kihhelkonna kohto ette veab, agga mis sellepärrast seie sadeti et se mees kes kaebab Jerve vallast on, ja Jerve Herra, kes Jevvi kihhelkonna kohto vannem, ei voidnd omma mehhe asia selletada.

Arro Maddise Joost, Jerve vallast olli sel kevvadel monned pävad enne Jürri päva kossinud V. küllast, mis X. järrel on, alpi Jani t. madli; viis päva ene Jürri päva sai ta temmaga kihlatud ja 11 mal Maio ku päval laulatud, sesamma Joost kaebab et ontika moisa vallitsus küssib vaimopäevad (s. o. naiste

New-York.

Esimene ilus maikuu päev Atlantic City supeluskohas.

III üldine rahvusvaheline õhusõidunäitus Praagas

(avati 30. mail s. a.)

orjustööd mõisale. T. L.) temma naese. madli, käest, Mihkli pävast sadik. Jerve moisa valitsus oli sedda Madli ka saatnud ontika mõisa kunni seassi kohto polest saaks sellel. essite kutsutj Jürri Jani Tomas. V. külast. kohto ette, kelle tallust Madli ärravidi. se ütles et temma ei tahtnud sedda madli anda, kes temma pool-õdde, ja kes vaimo tüddruk temma tallus oli; ta ütles ka et ta teist tüddruko ei leia kes kolbab vaimuks, ja et se tüddruk, mis praego temmal on, 10 aastane laps on. perrast kutsuti sedda Jerve meest. Joost, sisse, kes ütles et ontika mees, Tomas ei keland sedda asja, ja et se tüddruk mis temmale nüüd on 15 ehk 16 aasta vanna on, ja sedda vaimo tüddruko tööd küll võib teha.

Kohhus ei void mitte se Jerve mehhe, Joosti, peale sedda panna et temma naene madli, ontika moisas vaimo pävad mihkli pävast sadik piddi teggema, sest et ta ikka e n e Jürri päva temmaga on kihlatud, ja et se tenistusse aast, kohto seadusse ramato järrel, hakkab Jürri päval. agga se ontika mees, Tomas, kes ka ei voinud sedda tõeks teha et ta

madli on keland mehhele minna, sai käsko, et temma, kui se tüddruk mis temmal nüüd on, ei kolba vaimuks, parremat peab otsima, et moisa tö täiesti saaks tehtud.

P. F. Lövis. *)

Olgu lõpuks veel üks „ausa ello vasto ek-simisse assi“ siinkohal järgmiselt ette toodud:

1827. a.

„Kohto piddamine 5-mal Mihkli ku päval 1827.

H. Mihkli t. Eva kaebas Kristiani Jani peäle, kes ene K. kõrtsis ellas, ja nüüd sure K. külla kõrtsis ellab, et temma selle lapse issa on, mis Eva sel aastal ilmale on tonud, ja et ta tedda ei tahha naeseks votta. Jaan ei salgand mitte et temma selle lapse issa on. kohhus moistis, et temma selle lapse toidusseks,

*) Major Peter Fromhold L ö v i s oli siis Saka mõisa omanik, kuna ennem, 1801. a., andis ta Kandle mõisa omanikuna kuulsa „Kandle seaduse“ välja, mille järele ta oma K. valla rahva ise vabatahtlikult pärisorjusest vabastas.
T. L.

III üldine rahvusvaheline õhusõidunäitus Praagas.

7 aasta järsko iggal aastal 2 vakka ruggid piddi maksma, ehk et temma nüüd ühhe korraga selle tüdrukoga piddi leppima. nemad leppisid ka nenda et Jaan viis vakka ruggid üllepea lubbas anda; temma maksis ka varsti 12 Rubl., ja lubbas veel $\frac{1}{2}$ Rubla maksta misga 5 vakka ruggid tassa on. Agga kohhus moistis ka neile, ühhel ni hästi kui teisel 3 Rubla Trahvi rahha, selle vallatusse pärrast mis nemad ollid teinud. need sinatsed 6 Rubla said ka varsti makstud, ja kohhus andis sedda

rahha Purtsi Tallitaja Aita Hanso kätte et ta sedda valla laeka sisse piddi panema.“

Need väljavõtted seadustest ja muudest dokumentidest kõnelevad igäüks omaette küllalt selget keelt sellest kisendavast olukorrast, missugune meil kõnesolevate asjaolude kohta 100 aasta eest Põhja-Eestis (ja igatahes ka mujal Eesti rajades) maksev oli, ilma et meil omalt poolt sinna veel midagi iuure tarvitseks lisada.

KIRIK.

CLAUDE FARRÈRE. Kogust „Fumée d'opium“. Tõlk. H. K.

Kui ma ärkasin, taipasin kohe: minu kell näitas kolmteist minutit kümne peal. Kirik oli suletud. Vaht polnud mind mu peidukohas tähele pannud ja ma olin vangis.

Vangis. Avasin suu karjumiseks, siis kehitasin õlgu. Milleks? Ei ükski kuuleks mind.

Väljas sadas lund. Avar kirikuplats oli kindlasti tühi ja pealegi olid müürid liig paksud. Ehk kes oleks hoolinud minu kisast?

Ei, mul polnud muud teha kui oodata, oodata kunj avatakse varahommikuseks jumalateenistuseks; — oodata ja uuesti uinuda.

Neetud idee, mis mind sündis siin kirikus varju otsima kõleda põhjatuule eest, mis puhus tänavail. Neetud idee ka, end peita sügavasse pihtitooli ja unistada jumalakartlike sala-jaist pattudest, avaldatud kaheldes ja punastades kitsa võre ja tiheda loori ees, ümbritsetud templi hämarast ööst. Õnneks oli kirik köetud. Ebakindlate sammudega liikusin kaloriafääri koosis, komistades vastu pinke ja toole, sest oli hirmus pime. Kaugel, sammaste vahelt, vilkus punane lambike, mitte suurem kui täht. Õudne vaikus täitis kiriku ning iga minu samm kajas kõrgetes võlvides kummaliselt ja ebaloomulikult pikendatud.

Kirikueestseisuse pingi läheduses leidsin sooja ja küllalt mugava nurga. Kolmele palvepingile laotasin oma kasuka ja heitsin sinna pikali, ennem hästi kui halvasti. Kantslid, sambad, tabernaaklid mu ümber näisid mind kaitsevat. Ja hoolimata paiga kummalisusest, tundsin end hästi varjatuna ja rahulikuna. Minu eraldatud seisukord sisendas mulle iseguse kindluse. Kauge välisilm näis mulle mingi pahaendelise hukatusena, — udu ja jäise hukatusena, mille eest mind varjasid Gooti võlvide pehme soojus, tohutud müürid ja suletud ukсед. Pimeduses kohanenud silmad võisid vaevalt aimata läbi vanade akende kahvatult hämarduvat lumist ööd. Ükski heli ei tunginud siia, peale hilise trammi sarve ebakindlate helide. Ja ma uinusin.

Ent see avantüür juhtus Lion'is Saint-Jean l'Évangéliste'i katedraalis aastal tuhat üheksasada jaanuarikuu seitsmendal ööl.

Ei tea täpselt, palju võis olla kell, kui ärkasin teist korda. Tahtsin vaadata kella. Kuid mu tikutoos oli tühi. Punast lampi varjas vististi mõni samm, sest ma ei näinud teda enam.

Äkki kuulsin kahtlemata tühjas kirikus kedagi kõndivat.

Ma ei tunne neid kõige harilikumaid vorme, milles avaldub kabuhirm. Raamatuis kõneldakse püstitõusvatel juustest, külmast higist, kramplikust värisemisest. Ma ei tunnud midagi sarnast. Siiski tundsin sellest hirmu, et kartsin end hulluks minevat mõne sekundi jooksul. Kogu minu aju mõtleb aine lödises. Mõtteosad keerlesid peas, võimetud endid koguma, ühinema üheks terveks mõtteks, ma ei suutnud oletada nende sammude ühtki loomulikku ega ebaloomulikku põhjust. Lebasin oma kasukal halvatusena, piksest lööduna.

Kohutavad sammud läbistasid kogu keskruumi, suurest uksest kuni koorini. Seal tõusid nad mööda astmeid pea-altarile ja siis ma neid ei kuulnud, seni kui nad kõndisid vaibal. Kuid varsti kostsid nad jälle, kauged ja tume-

dad. Mõistsin, et nad läksid tagant ümber altari. Pärast uut vaikust, — seal oli jälle vaip, — kuulsin neid uuesti suure keskruumi astuvat. Nad möödusid minust kümne meetri läheduses, kümne meetri! ja kaugenesid raskelt ja õudselts kajades. Kuni ukseni. Seal peatusid.

Mida teha? Tõusta, kõndida omakorda, kõndida selle arusaamatu olevuse poole, kes keskööl ilmub katedraali? Seda poleks ma suutnud, ka kuningriigi eest mitte, Richard III hobuse eestki mitte! Vaikida, istuda tasa, liigutamata ja hingamata, nägemata ja mõistmata ning elada, mitte vaevelda surmapiinas viis, kuus, seitse tundi... mitu tundi? Füsioloogid kinnitavad, et mõtted, — järelikult ka hirmsad, piinarikkad unenäod, — algavad ja lõpevad samal sekundil, kui keerulised ja kohutavad nad ka ei oleks. Ja muide, kes meist pole tunnud ärgates hirmsast unest, nagu tahaks kõik me mõistus peast välja lennata, — ärgates unest, mis oli lühem, kui pendli kaks tikk-takki? Kakskümmend, kolmkümmend tuhat koledat unenägu järjestikku, vahetpidamata tungis mu aju, — sest kolmkümmend tuhat sekundit lahutas mind tõusvast päikesest.

Oli selge, et mul pole jõudu sellele vastu panna; et hommikul kirikuteenrid leiavad eestseisuse pingilt korjuse, pigemini kurjastvaimust vaevatu, uluva ja küünistava hullu, pahempidi pöördud valgete silmadega. Ja käpuli roomates pinkide vahel püüdsin jõuda kiriku keskele, värisedes hirmust, et mõni tõuge või nagin võiks mu ära anda; — roomasin keskmiste kivideni, kust sammud juba olid üle läinud. Ja ootasin nõrkedes.

Ootasin kaua! Sammud ei tahtnud tulla. Kuulsin neid kaugel vasardamas kõlavaid kive, vasemal ja paremal, taga. Kaks korda käisid nad kooril; kuulsin kergesti ragisevat väikest marmorust. Siis kukkus kõrvalruumis tool, mis tekitas koledat müra ja mis mind, ei tea miks, rahustas. Kuid ainult hetkeks, hirm valdas mu uuesti, niipea kui sammud lähenesid. Nad lähenesid suurest keskruumist, mööda keskmist käiku ja ma tundsin oma südant rinnus seisma jäävat. Kindlasti, sel hetkel mu elu ei rippunud paljust: kõige vähem ootamatus, mõne laua nagin, tuude ohke, — ja ma oleksin surnud, surnud päris lihtsalt hirmust. Aga miski ei nagsenud, miski ei ohanud. Ja ma nägin nii lähedal, et ta kergesti puutus mind, suurt pruuni mantlit munga peakattega, mis kohe õhe sulas.

Olgugi! Hingasin vabalt: ma nägin ja et ma nägin, oli ta juba vähem kohutav. Ning see olevus möödus minust, mind nägemata,

mind aimamata. Tundsin, et meist mõlemaist olin mina paremini peidetud, mina olin saladuslikum. Inimene või viirastus, minu võimus oli talle valmistada sajakordselt enam hirmu kui oli mul, ei millegi muuga, kui visates tooli põrandale ehk äkki pahvatades naerma selles majesteetlikus vaikus. Siiski ma ei julenud veel.

Tundmatu olevus seisatas pea-altari ees. Jälle ei kuulnud ma ta samme vaibal. Äkki vilkus tuli tabernaakli kõrval. Kaks küünalt hakkasid põlema. Ning väikeses valgustatud ümbruses ma nägin uuesti pruuni mantlit. Kate oli lükatud seljale ja ma võisin näha mehe pead pikkade juustega, mis olid soetud otsale.

Nägemus sirutas oma käed välja ja mantel libises põrandale. Valgel altaril nägin pikka ja nõrka keha, riietatud kummalisse musta, kuldäärelisse kuube, mõök vöö. Nägin mõõka väga selgesti, sest just sel momendil ta tõmbas mõõga tupest ja küünalde valgus helkis haljal teral. See oli vähe kõver mõök, pea-aegu saabel, kullatud pidemega. Mees asetus altariile, haakis lahti tupe, mis kõlinal kukkus astmetele.

Ja ma nägin kummalist etendust.

Must, kullaga äärestatud mees hülgas altari ning kadus paremasse keskruumi, kust ta mõne hetke pärast uuesti ilmus, kandes käes tood punast lampi, mida ma alguses nägin. Lambi asetas ta tabernaakli ette kahe küünla vahele. Toimis kiiresti, mõtlemata ja kahtlemata. Nähtavasti tundis mees katedraali iga nurka ja liikus siin pimedas kui päise päeva ajal. Nüüd ta sirutas oma käe lambi kohale ja püsis nii liikumatuna mõned minutid. Näis, kui oleks ta omi sõrmi põletanud. Kuulsin täielikus vaikus kergest särinat, praadimise särina sarnast. Püüdsin paremini näha. Leek ei puutunud musta mehe kätt: sõrmede vahel ta hoidis pikka nõela, mille vahetevahel kastis väikesesse klaasikesse, mida ma varem polnud tähele pannud. See oli nõel, mis punase lambi kohal särises, nõel ja tundmatu aine, mille tilgad pikkamisi põlesid. Tihe suits liikus altari ees ja varem tundmatu kummaline lõhn, peen ja tugev, tungis mu ninani. See kestis kolm, neli minutit. Siis tõstis mees pikalise ja pühaliiku liigutusega sõrmed suu juure ja näis alla neelavat oma müstilise parfüümi tuha.

Kartlikud mõtted liikusid minus, mõtted pühaduse teotamisest ja rüvetamisest, mustast jumalateenistusest, nõidusest. Kuid ei, tabernaakli üks oli suletud ja mees nähtavasti astus püha paika. Kaks korda nägin teda astuvat üles ja alla mööda astmeid ja tegevat oma rinnale laia ristitähke. Mees oli kristlane ja katooliiklane, — kes tundis kirikut ja tema seadusi,

selles polnud kahtlust. Minus kasvas mure ja rahutus. Kas tõesti meie vaba ja moodsa religiooni külje all leidus salajasi kultusi, mille preestrid, riietatud kulda ja musta, mõök vöö, pidasid teenistusi salaja, eemal kõigist usklikest, pimedail õil tühjeis kirikuis? Ning samal tunnil teised sarnased ülempreestrid toimised samuti teisis pimedais katedraales? Ja sama tundmatu viiruk põles kirikulampide kohal, levitades oma erutavat lõhna tühjade võlvide all? Püha sakramendi teostamise minutini, kus need relvakandjad preestrid neelavad leegist säästetud viiruki püha armulaua leiva asemel.

Ma ei tunnud enam hirmu, mitte sugugi. Aga iseäralik halbust levis mu närvides. Rahutud kahtlused vaevasid aju. Ikka tugevamaks läks tahtmine lõhkuda tolle müstilise vaikuse mõju, mis mu oli vallanud. Mõte läbisitas aju, — võtta tooli ja visata ta vastu maad. Samal hetkel juba käed haarasidki lähema palvepingi. Oli tung teha müra ja segadust.

Alistusin äkilisele tungile. Tõmbasin pingi maast ja jõuga viskasin ta üles. Ta kukkus ei tea kuhu kohutava ulguva kolinaga, mis mitmelt poolt vastu kajas. Ja ma ootasin põledes põnevusest ja ihast tunda rõõmu teise julmast ning äkilisest hirmust, selle mehe hirmust, kes polnud teda veel tunnud.

Ent ta ei liikunudki. Hooletult pööris ta korraks pead, vaadates pimedusse. Ja siis kostis mu kõrvu naer, lühike ja kõrk naer. Hirm, mida tahtsin temas äratada, haaras mu oma südamest kinni. Mis mees ta oli ja mis võim, — võib olla oli see tema fantastilise viiruki võlu, — tõstis ta kõrgemale harilikest surelikest?

Mis mul veel mõistusest alles oli jäänud, kõik värises ja hüples, nagu värisesid ja hüplesid küünlad altaril. Lõplikult hävitatud, võimetu karjuma ja võimetu vaikima, aeg, paik ning elu olid vaid ebatäpsed ained, mida lakkasin taipamast. Ma polnud minestuses, siiski tajutu, nägin unelmudus, kuidas must mees viis tagasi lambi, pani uuesti vööle mõõga, haakis kinni oma mantli. Nägin, ei aimasin teda alla astuvat altarilt ja kuulsin ta samme kividel, kuid ma polnud kindel, et see polnud ta endiste sammude kaja, mis uuesti mu kõrvus kostis. Kuulsin ust paukuvat, puuastmeid nagisevat. See oli mu viimane taju tollest hüpnosiidist; tundsin tundmatu viibimist kantslis, aimasin nägevat ta musta kuu volte sametärel. Küünlad, põlenud lõpuni, vilkusid ja uinusid, sügavais võlvialustes valitses endine pimedus.

Unes, letargias, — pool-surnud? Ma ei tea. Tume koit, lumest kahvatu, valgustas kurvalt kirikuaknaid. Võtmed klirisesid, üks

uks avanes, kirikuteenrite sammud kostsid siin ja seal. Nad ei näinud mind, ei näinud meid. Sest ta oli ikka seal. Ei olnud ta inekombel Gooti müüridest välja pääsnud. Kuulsin teda alla tulevat kantslist, tundsin ära ta kõlavad rütmilised sammud. Ta ei peitnud end. Tõt-

tamata sammus ta ukse poole. Järgisin talle, värisedes puudutasin ja tundsin tõelist mõõgapidet ta laia mantli all. Uksel ta peatus, valge lumivaiba ees. Nägin ta harilikku inimnägu ja silmi, — silmi, mis vaatasid väga kindlalt. Siis ta läks, kohe kadudes lumme.

SUREMATUS.

M. MAETERLINCK'i järel P. JÄNES.

Uuel ajaloo järgul, kuhu meie astume ja kus religioonid enam inimsoo suurtele küsimustele vastust ei suuda anda, on hauataguse elu küsimus üks kõige tähtsamatest probleemidest, mis meid huvitab. Kas lõpeb kõik surma momendil? Või on veel teine ettekujutusele arusaadav elu olemas? Kuhu meie läheme? Milleks meie muutume? Mis ootab meid sealpool kõikuvat illusiooni, mida olemasoluks nimetame? Misugune printsiip triumfeerib meis hetkel, mil meie südame tuksumine katkestub? Aine? Ehk vaim? Igavene valgus ehk algav piiritu öö?

Magu kõik olemasolev, ei või meie kaduda. Meie ei suuda endale isegi ette kujutada, et universumis midagi võiks hävineda. Lõpmatuse kõrval ei suuda meie mõelda tühjust, kuhu materia aatom võiks langeda ja kaduda. Kõik, mis olemas on, jääb igavesti. Kõik on olemas ja pole midagi, mis mitte olemas ei oleks. Hävinevad ja igal juhtumisel kaovad ja korduvad ainult vormid ning seisukorrad, milles igavene aine, materia, meie avaldub. Aga meie ei tea, millistele realiteetidele need nähtused vastavad. Nad on köidikuteks, mis meie silmi kattes aine tõelist olu meie eest varjavad. Mis jääb järele, kui köidukud langevad? Kas astume asjade tõelisse realiteeti, mis kahtlemata ka sealpool olemas on, või kaotavad ka nähtused meie jaoks oma olemasolu?

Et hävinemine on võimatu, et pärast meie surma midagi ei kao, vaid kõik endas püsib — kõik see huvitab meid väga vähe. Ainuke punkt, mis meie tähelepanu selles igaveses püsimises köidab, on selle väikese elu osakese saatus, mis meie olemasolu kestusel nähtusi vastu võtab. Meie nimetame seda oma teadvuseks ehk „minaks“. See „mina“ sel näol, nagu meie teda mõistame, kui tema hävinemise järelduste üle järele mõtleme, ei ole meie vaim ega meie keha, sest meie saame aru, et ka vaim ja keha muud pole kui möödavoolavad ning alati ununevad lained. Tõesti, meie ei suuda temast aru saada, teda defineerida ega näidata, kus ta elutseb. Püüdes tema viimaste allikateni tõusta, omame

ainult mälestuste ahela, rea kaunis segaseid ning muutlikke ideid, mis pealegi elu instinktisse puutuvad, rea harjumusi ja teadvuslikke ning teadvusetuid mõjusid ümbritsevate nähtuste peale. Lõppude lõpuks kujuneb kõige kindlamaks punktiks selles udustikus meie mälestus, mis teisest küljest vaadates kaunis väline ning teisejärguline võime paistab olevat, igal juhtumisel üks kõikuvamaist, mis meie ajus elutsevad, üks neist, mis iga vähemagi teravise rikkis juures kõige enne kaob. „Just see, mis minus valjusti surematuse järele kisen-dab,“ nagu keegi Inglise luuletaja tähendab, „sureb minus kõige enim.“

Kuidas lugu seega ka ei oleks, kuid see „mina“, see tundmatu, tabamatu, nii vilkuv ning ebapüsiv, on sedavõrd meie olevuse keskpunktiks, huvitab meid sedavõrd, et selle ees kõik meie elu realiteetidid kahvatuivad. Meile on täiesti ükskõik, kas igaviku kestusel meie keha ehk tema olemus igasugu õndsust ja au maitseb, kas ta kõige suurepäralisemaid kujumuutusi läbi teeb, kas ta õiekeseks, aromaadiks, iluks, valguseks, eetriks, täheks muutub; samuti on meile ükskõik, kas meie mõte sedavõrd õitsele lööb, et ta universumi eluga ühte sulab, teda mõistab ning valitseb. Meie instinkt on kindel, et see sugugi meisse ei puutu, meile kõige vähematki lõbu ei paku, meid meile endile tagasi ei anna, ehk olgu siis, et meie mälestus meid saates kõigi nende ettekujutamata rõõmude tunnustajaks saaks. Mulle on ükskõik, kas minu vaimu kõrgeimad, vabaimad, ilusaimad osad igavesti kõrgemas õndsuses elavad ja hiilgavad — ma ei tunne neid enam. Surm katkestas närvide ning mälestuste võrgu, mis neid mingisuguse tundmatu keskpunktiga sidusid, millest ma tundsin, et tema ja mina üks ja sama oleme. Hetkest, kus nad minust eraldusid, on nende saatus minule sama võõras kui kõige kaugemate tähtede saatus. Kõik nähtused on minu jaoks ainult sel tingimisel olemas, et ma neid selle saladusliku olevusega võin siduda.

Nii sulab meie surematuse janu paralleelselt selle vormuleerimisega, sest selgub, et kõik

Sõdurite hauasamba nurgakivipanek.

Foto Akel.

Esimesel suvistepühal, 8. juunil, oli pidulik nurgakivipanek sõdurite hauasambale, mis püstitatakse Juhkentali sõjaväe surnuaiale.

Moment sõdurite hauasamba pidulikult nurgakivipanekult. Rahaminister O. Strandman oma kõne järele tseremoniikohaselt kolm korda vasaraga nurgakivile löömas.

tulevase eluga seotud huvi sel osakesel meie elust põhjeneb, mis on teisejärgulise tähtsusega ning kõige ebapiisavam. Meile näib, et kui meie olemasolu ühes kõigi teda iseloomustavate puuduste ning hädadega ei kesta, ta siis millegi poolest teiste olevuste olemasolust lahku ei lähe. Milleks on meile sarnast surematust tarvis — räägib meis lapsik aga sügav instinkt. Iga surematust, mis endaga mitte nagu sunnitööline oma koormat seda imelikku mõnede aastate jooksul kujunenud teadvust läbi igaviku kaasas ei kannu, iga surematust sarnasel kujul on meile täiesti ükskõik, samuti hea, nagu teda ei olekski. Sellest on suurem osa religioosne hästi aru saanud ja arvestavad selle instinktiga, mis hauatagust elu ühtlasi soovib ning hävitab. Seepärast kindlustab kirik meile, inimese ürgloomadest välja minnes, mitte ainult meie maise „mina“ täielikku alalhoidmist, vaid ka meie liha ülestõusmist.

See on mõistatuse keskpunkt. Nõnda, et see väikene teadvus, see eraldatud „mina“-tunne, peaaegu lapsik, igal juhtumisel väga piiratud, mida tõenäoliselt ainult meie mõtte jõuetusega tuleb seletada, — nõnda, et see teadvus meid aegade lõpmatuses selleks saadaks, et meie võiksimel lõpmatuses aru saada ning teda

nautida, — kas ei tähenda see asja soovida ära tunda orgaani abil, mis selleks määratud pole, kas ei tähenda see soovida, et meie käsi valgusmuljeid ehk meie kõrv lõhnu vastu võtaks? Kas ei tähenda see teisest küljest ennast ülal pidada haigena, kes arvab, et selleks, et ennast leida ning oma isikus kindel olla, on tarvis alati haige olla.

Meie teadvus on nagu vilkuv tuluke. Ta ei kao mitte ainult öösel, sel ajal, kui magame, vaid on ka ärkvel olles reast juhuslikest asjaoludest rippuv. Haavast, põrutusest, palavikust, mõnest klaasist alkoholist, mõnest oopiiumitilgast on küllalt, et teda kõrvaldada. Isegi, kui midagi teda ei rõhu, pole ta siiski iga kord reageeruv. Sagedasti on tarvis jõupingutust, et iseendasse tagasi pöördä, et teda tabada, et aru saada, et teatav juhtumine nimelt meiega on sündinud. Kas pole imelik, et me seda tundelikku punkti, mida elus igal minutil kaotame, selle üle väheimatki rahutust tundmata, kas pole imelik, et me seda surma palge ees nii väga hindame. Olleme veendunud, et ärkamismomendil, pärast haavamist, põrutust, hajameelsuse silmapilku, tema tervena ees leiame, kuna ometi kardame — sedavõrd kõikuvana tundub ta meile, — et ta hirmsas põrutuses, mis elu surmast lahutab, igavesti kaob!

Nimelt hauataguse elu küsimuses on meie ettekujutus mõistusest taha jäänud, kuna ta muidu harilikult viimasest on ette jõudnud. Ta ümbritseb ennast barbaarsete unistuste ja soovidega, mis juba koopainimese hinges liikusid. Ta nõuab võimatut ning ühtlasi liig tähtsusetut. Ta nõuab eesõigusi, mis oleksid hirmsamad kui kõige suuremad õnnetused, millega meid hävinemine ähvardab. Kas võiksim endile värisemata ette kujutada igavikku täiesti meie praeguse teadvuse kitsastesse piiridesse surutult? Kes meist ei oleks nõus sajaks aastaks magama heitma, kui teaduslikult oleks tõestatud, et ta saja aasta pärast samasugusena ärkab nagu magama heitis, välja arvatud, et ta igasuguse mälestuse oma endisest elust kaotab. Paljud teeksid seda juba uudishimu pärast. Kuid mis hoiduks neist selle une kestusel alal ning mis leiaksid nad ärkamismomendil oma endisest minast ees? Missugune side ühendab endist olevust uuega, kes saja aasta pärast uues ilmas ärkab? Kuid siiski oleksid nende nõusolek ning lootused pikka õhe astumisel nimelt sellest olemasolematust sidemest tingitud. Aga tõeline summ läheb sarnasest unest ainult ses suhtes lahku, et meie saja aasta pärast uuesti ärkame, kuid mõlemal juhtumisel kaotame sideme oma endise „mina-

ga“, kes sellega sõna otsekohehes mõttes meile on surnud, sellele vatamata, kas me kunagi ärkame ehk ei.

Teisest küljest vaadates, mida vastame sellele küsimisele, kui jutt mitte meist ei ole, vaid neist, kes peale meie maa peal elavad? Kas muretseme näiteks oma armsama koera hauataguse elu eest? Meile ei tule mõttesegi küsida, kas peale meie mälestuse veel kusagil midagi sellest elust järele on jäänud, mida meie temas armastasime ja kas ka koerte jaoks hauatagune ilm olemas on? Mõte, et aeg ja ruum võiksid vaest looma viiest-kuuest liigutavast kuid naiivist harjumusest — soovist süüa, juua ja magada — koosnevat hinge eetrivallas kesk tähti igavesti alal hoida, tunduks meile naljakana. Ja mida võikski sellest hingest, mis koosnes selle lihtsa keha vähestest tarvidustest, pärast selle keha olemasolu lõppemist järele jääda. Aga missuguse õigusega kujutame enesele ette, et meid loomast kuristik lahutab, mida isegi mineraali ja taime, taime ja looma vahel pole? Kõige pealt oleks tarvis järele uurida, kas meil tõesti õigus on ennast selle kategooria hulka arvata, kuhu sagedasti meie eneste loodud jumaladki ei pääsnud?

Raske oleks kõiki meie ettekujutuse vale tõekspidamisi meid huvitavas küsimuses üles lugeda. Meie lepime võrdlemisi kergesti seega, et meie keha hauas kõduneb. Me ei nõuagi seda, et ta meid aegade lõpmatuses kõigi oma haiguste ja hädade, kõige sellega, mis temas inetut ja naeruväärilist, saadaks. Tahaksime sinna ainult oma hinge saatel ilmuda. Aga mida vastaksime sellele, kes seletaks, et me oma hinge ainult kui oma vaimliste ning kõlbliste võimete kompleksi suudame mõelda, millele, et arve täis oleks, veel need võimed juure tulevad lisada, mis loomusunnist teadvusetuse ning alateadvuse valdkondadest pärit. Kui me vanaduse lähenemisel endis ehk teistes nende võimete tagurpidiminekut tähele paneme, ei ärata see meis sugugi rahutust ega meeleheidet, nagu me rahutust ei tunne ega meelt ei heida, kui meie füüsiliste jõudude pikalisest kahtlemisest jutt on. Aga kui me oma keha kõdunemisele hauas ega oma vaimliste võimete hävinemisele elu kestusel suuremat tähtsust ei anna, millele palume siis päriselt surma halastada ning millise täideminematu unistuse täitmist nõuame?

Tõepoolest, meie ei suuda surematuse probleemi lahendada, vähemalt käesoleval momendil mitte. Kõige hilisemal ajal toimepandud hoolsad ning tõsised uurimused pole suutnud seda küsimust valgustada. On kogutud lõpmatu hulka fakte, mis peavad tõendama, et vaimlise

Dr. Bell,
Saksa riigipäeva aseesimees
(tsentrumi parteist).

Dr. Wallraff,
Saksa riigipäeva esimees
(rahvuslaste parteist).

Dittmann,
Saksa riigipäeva aseesimees
(otsiaald. parteist).

olevuse elu veel mõni aeg pärast füüsilise olevuse surma võib kesta. Oletame, et need faktid teaduslikult on tõendatud; nad lükkavad ainult saladuse alguse mõne versoki, mõne tunni võrra edasi. Kui armastatud olevuse vari, selgesti äratuntav ja nähtavasti reaalne, sel ajal minu tuppa astus, kui elu sada penikoormat eemal asuvast kehast lahkuib, siis on see muidugi väga imelik nähtus, aga ta tõestab ainult, et hing, tabamatu närvienergia, mis meie keha kõige peenemas osas asub, sellest võib lahkuda ning mõneks silmapilguks iseseisvalt esineda nagu lambileek kustutades mõnikord tahist lahkuib ning silmapilgu õhus väriseb, enne kui kustub. Vastuvaidlematu on see üllatav nähtus, aga küsimust ta ei suuda lahendada. Nähtavasti ei teadnud ükski neist ilmutusist kõige vähematki uuest, nende endisest maapealsest elust lahku minevast elust. Vastuoksa, nende vaimline elu,

mis ainst vabanenult oleks pidanud kõrgem ja puhtam olema kui endine, näib viimasega võrreldes koguni madalama-astmelisem olevat. Enamasti teevad nad masinlikult ning kuu- tõbise nürimeelsusega midagi igapäevast ning tähtsusetut. Üks otsib lauale unustatud kübarat, teine on kellaaajast huvitatud. Ja mõne tunni pärast, kui tõeline hauatagune elu peaks algama, kaovad nad kõik igavesti. Ütleme, et see hauataguse elu poolt ega vastu ei räägi. Me ei tea, kas on meil siin uue algava elu esimeste ehk lahkuva elu viimaste kiirtega tege- mist. Võimalik, et surijad paremate sidemete puudusel seda viimast võimalust kasutavad, et meiega ühendusse astuda. Võimalik, et nad ka pärastpoole meie ümber elavad. Kuid kõigist püüetest hoolimata ei suuda meie neid näha ega ära tunda, sest meil puudub selleks kohane organ, nagu pimegi valgust ega värve näha ei suuda.

Igatahes pole kõik sellekohased uurimused meid probleemi lahendamisele sammugi lähemale viinud.

Mitmesuguseid hauataguse elu võimalusi analüseerides peame tunnustama, et kõige ilusam neist ühtlasi ka kõige tõenäolisem on. Me nägime juba, et absoluutse hävinemise hüpotees vastuvaidlematult tuleb kõrvale jätta. Teine hüpotees, mida meie pimedad instinktid kirglselt armastavad, töötab meile meie tead- vuse ehk meie praeguse „mina“ kestmist ae- gade lõpmatuses. Me analüseerisime seda hüpoteesi, natuke rohkem vastuvõetavam kui esimene, kuid tõepoolest siiski nii kitsast, naiivi ja lapsikut, et võimatu on teda ruumi lõpmatuse ja aja piiramatusega kokkukõlla viia. Lisame juure, et kõigist võimalusist see võimalus kõige hirmsam oleks, millele lihtsat hävinemist tuhatkordselt tuleks eelistada.

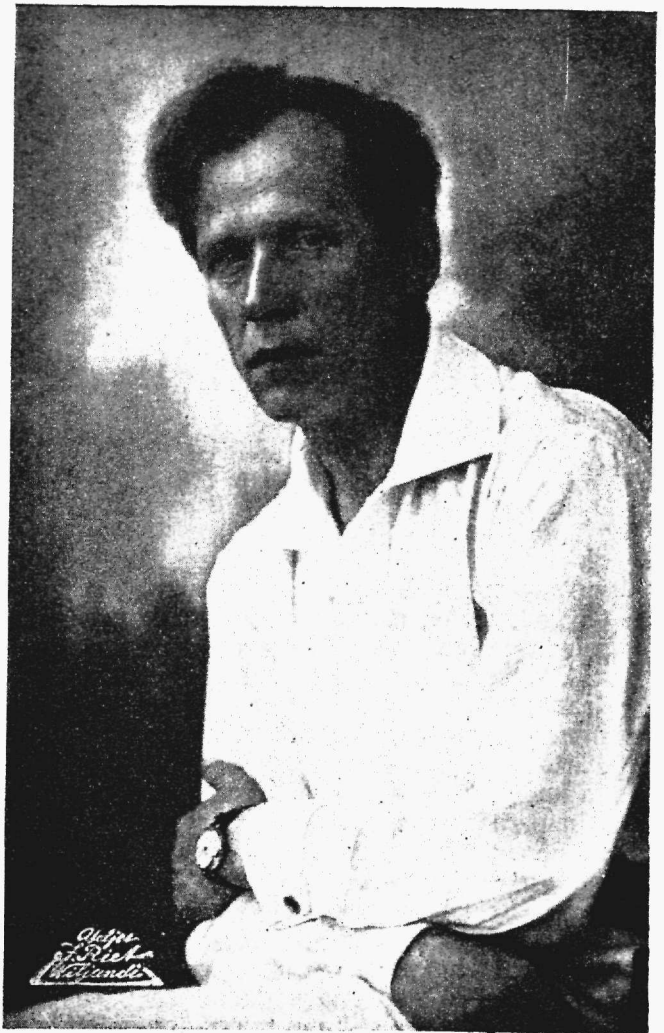

Prof. Lauri Ingman,
Soome uus peaminister.

Jääb üle hauataguse elu võimalus teadvu- seta ehk laienenud ja süvendatud teadvusega, millest meie praegune teadvus meile mingisugust ettekujutust ei või anda, nagu meie puudulik silm neid kiiri näha ei suuda, mis infra- punaste ja ultraviolett kiirte vahel ei asu, kuna nõiduslikud kiired kesk kõige pimedamat ööd kahtlemata iga silma pimestaksid, mis teisiti oleks ehitatud kui meie oma.

See hüpotees, kuigi nähtavasti kahekülgne, seisab lihtsalt teadvuse probleemis ja on tõepoo- lest lihtlühüpotees. Tõendada, et hauatagune elu meie praeguse teadvuseta on sama hea kui hä- vinemine, tähendab igasugust teist teadvuse vormi eitada. Kuid see tähendab teadvuse probleemi, kõige raskemat ning huvitavamat metafüüsilist küsimust, a priori ja järelekaalu- matult otsustada. Meie teadvus sarnleb sel juhtumisel peeglile, mis iseenda ette asendatult ainult ennast lõpmatult võib kajastada, ilma et ta väljapoole oma piire suudaks tungida. Me ei suuda ennast oma teadvusest, mis nii kõiku- val ja ebakindlal võimel põhjeneb nagu meie mälestus, mis meie sündimismomendil tekib ja surmamomendil lõpeb, mitte lahti kiskuda ja pöörame ikka ja ikka jälle tema juure tagasi. Et meie oma „mina“ nii erilisel, puudulikul, kitsal ja ebakestval kujul kasutame, kas tuleb sel- lest järeldada, et mingisugust teist teadvuse vormi, teist elu tarvitamise viisi ei ole? Pime- dalt sündinutest koosnev rahvas, kellele ainuke nägija valgusest räägiks, eitaks kahtlemata mitte ainult valgust, vaid isegi võimalust teda endale ette kujutada. Kas pole peaaegu väljas- pool kahtlust, et meil siin maa peal meie mälu- lise teadvusega võrreldes kõrgem võime puu- dub, et täielikumalt ja sügavamalt elu käsit- leda.

Kas pole me õigustatud tõendama, et meie vahete-vahel selle võime nõrku väljendus- tähele panna võime? Kas meie elus ei tule ette momente, kus, egoismi halastamatu ning tea- duslikult tõestatud ainuvalitsusest hoolimata, meisse mingisugune absoluutselt omakasu- püüdmatu tundmus asub, mis ligemise õnne üle rõõmustab. Kas pole võimalik, et selles puhtas ning igasugu eesmärgi-mõistest vabas kunsti- naudingus, mida meile ilusa raidkujuga ehk ma- iterikka ehituse vaatlemine pakub, mis meie oma pole, mida meie ialgi enam ei näe, mis meis mingisugust meelelist soovi ei ärata ja mille mingit kasu ei või tuua; kas pole võimalik, et see rahuldustunne on selle uue teadvuse nõrk kiir, mis meie mälu- lise teadvuse lõhede läbi vilgub? Et meie seda uut teadvust enesele ei suuda ette kujutada, see pole veel põhjuseks, et teda eitada. Sest meie reageerimisvõime

**Eesti Draama-Studio ja Draama-teeatri juht
Paul Sepp.**

on sagedasti rippuv liig tähtsusetuist asjaolu- dest, kuj et tohiksime kõike seda eitada, mida me endile ei suuda ette kujutada.

Pärandatud alistumine, millisega oma meelte sünge vanglaga lepime, on peapõhju- seks, mis meid universumi väärtuste kasuta- mises takistab ja kaua veel takistab. Ja meie ettekujutus lepib selle vangistusega väga ker- gesti. Ta ei pööra küllalt tähelepanu nende in- tuitsioonide ja aimude kultiveerimisele, mis kõige kiuste tõendavad, et see on põhjenda- matu ja ülekohtune nähtus. Rääkimata meie meeltest ei jõua meie ettekujutuse kõige uhke- mad umistused ialgi tungida realiteedini, mis miljarde penikoormaid sealpool meie julgema- id unelme algab. Universumi realiteetide keskele asetatud inimene sarnleks täiesti sipelgale, kes ainult oma pesa kitsaid teid, väikseid avausi,

Eesti Draama-Stuudio I lend.
(III klassi lõpetajad).

Foto Jurich.

ümbrust ja horisonte tunneks ning äkki ennast õlekõnrel keset ookeani leiaks, ülal, all ja ümber lõpmatus. Aja ootel, mil vanglast vabaneme, mis meid sealpool ettekujutust asuvatest realliteetidest lahutab, on meil rohkem lootust teokildu leida, endale kõige ettekujutamatu ette kujutades, kui igavikus loogika ja praeguste võimaluste piirides liikudes. Ja kõigi nende saladuste hulgas, mida universum endas peidab on üks kõige kergemini teostatavamaist, tõe-

näolisemaist, teistsuguse — kõrgema, laialdasema, vältavama, tõetruuma elu käsitusviisi võimalus kui see, mida meie praegune teadvus meile võimaldab. Sarnase võimaluse eeldamisel, mis üks kõige tõenäolisemaist, on meie surematuse küsimus põhimõtteliselt otsustatud. Jääb ainult üle tema teostamise võimalusi järele uurida. Kuid see pole tänase ega homse vaid mõne tulevase päeva ülesanne.

MONTROSE.

Norra kirjaniku SVEN ELVESTAD'i romaan. Eestist. E. J.

10

XIX.

Saladusline kogu aias.

Kui Krag õhtul asja üle mõtles, ei võinud ta salata, et kuigi asjaolud näitasid tõendavat Arnold Singeri süüdi, siiski ta rohkem ja rohkem veendumusele tuli, et kõik ometi mitte selge ei ole. Kragil oli kaldumus alati kahelda, kus teised olid veendunud. Otsustav tema seisukohale selles asjas oli, et oletus Arnold Singeri süüst oli liig lihtne eriliste asjaolude kõrval, mis ümbritsesid seda kuritegu. Esiteks, mõistatusline lugu, et abt ise oli kadunud —

elusalt või surnult. Edasi, et inimesed, kes veel vabaduses viibisid, niipalju kaalule panid, et kõvendada kahtlust, mis politseil oli Singeri vastu.

Ainult oletades, et tõsised süüdlased veel vabalt ümber hulguvad, oli hullu professori tapmine seletatav, sest tema ükski võis tunnustada Arnold Singeri kasuks. Selleks kõrvaldati ta teelt, sest surnud mees ei lobise ju enam midagi.

Teisest küljest pidi Krag mõnna, et Arnold Singeri asi hea ei olnud. Selle mehe ise-

teadev, üleolev olek oli avaldanud tugeva ja teataval määral kasuliku mulje Kragi peale, kes tahtmatult tundis end olevat kaasa kistud tugev hingelistest inimestest, olid need mõrtsuka või ausa inimese kujul. Ta ei suutnud mõõnda, et see mees mängis kõrvalosa kuritöös. Krag oli algusest saadik pidanud teda salga peameheks. Sarnane rahulik ja iga mõju vastu karastatud mees, nagu Arnold Singer, oli loodud käskima. Seda, et ta kuriteo eel sündmuse kohal viibis, võis tõendada peaaegu ümberlukkamatult. Ka tema juhm põgenemiskatse rääkis tugevalt ta vastu, sest süütu ei põgene kohtu eest, ta jääb paigale — ja kaitses ennast. Nii siis: kuj ta oli süüdi, osutasid kõik andmed, et ta oli röövsalga peajuht. Kuidas seletada aga siis seda, et tema kaassüüdlased ei põrganud tagasi ühegi mõrtsukatöö eest, kus oli võimalik hävitada tema süütuse tõendusi, või kõrvaldada teelt inimest, kes oleks võinud tunnistada tema kasuks? Harilikult püüavad kaassüüdlased alati, vähemalt alamad, teha kõik, et appi tulla oma peamehele, kes on sattunud kimbatusse. Nii oli siin jällegi asjaolu, millel puudus loogiline side.

Ja sarnastest vastoludest oli kogu asi rikas. Just see oli, mis Kragi nii väga hämmastas ja talle põhjust andis põhjalikult selle loo üksikasju uurima hakata. Peasündmus ise näitas puuduvaid lülisid loogilistes järeldustes. Abtile kallaletungimine, et varastada tema raha, oli ju üsna igapäevane nähtus. Selle keskel aga kerkis üles teine, üsna mõttetu asjaolu: abti kadumine. Kui nüüd eeldada, et Arnold Singer on süüdi, siis oli ta vangistamise hetkest ennast väga targalt ülal pidanud ja oma kaitsmist kindla loogikaga läbi viinud. Korruga tuli aga see päris meeletu põgenemiskatse. Mis pidi see tähendama? Ja teine asi: kuritegu oli toime pandud julgelt ja külmalt, miks olid aga roimariid teinud oma kaassüüdlaseks selle vaese lollike, alati joobnult ja mõistmatult lobiseva professori? Mingisugusel hetkel pistis ikka mõni kurat oma pea välja, niihästi inimeste tegetsemises kui ka asjade arenemises, ja ajas kõik segamini. Kust tuli aga see kurat? Kõik need vasturääkivad üllatused tekitasid Kragis arvamise, et selles draamas veel üks suurem saladus kaasa mängib.

Järgmine päev tõi mitu ootamata juhtumist.

Sel päeval olid ajalehtede avaldused poliitseitele soodsad — Arnold Singeri vangistamise pärast, mida nad otstarbekohaseks teoks pidasid. Ajakirjanikud ei olnud tagasihoidlikud arvamisega, et siin vist on tabatud röövsalga peamees. Muidu olid lehed täis märkusi abt Montrose eraelust, millele ei võinud heita vä-

hematki varju. Kiideti tema teadmiste põhjalikkust, tema heategevust ja virkust ning kahtseti, et karm saatus on liig vara ära viinud selle väljapaistva õpetlase.

Strantzi, hullu professori tapmist olid siamaale ainult üksikud lehed toonud. Ei oldud veel õieti aru saadud sidemest selle tapmise ja kuriteo vahel abt Montrose raamatukogus. Üks leht teadis siiski, et tapetu on aiatöölisena töötanud abt Montrose aias ja sõlmis selle külge luulelise märkuse. Ta kirjutas:

„On, nagu kiusaks taga müstiline surm neid inimesi, kes on üle elanud tänavuaastase kevadekohina abt Montrose aias. Esiteks tabati abt ise ühel ööl, kui puud seisid esimeses, õrnas rohelises looris. Selle järele kutsus surm koju ühe töölise, kes oli aidanud aeda kevade tulekuks sündsaks teha. Kas niidab surmavikati ikka veel, enne kui aed seisab täies ilus...“

Imelikul viisil valdas Kragi see luuleline voolus, kui ta hommikul astus läbi raudvärava abti aeda. Viimase kahekümne nelja tunni jooksul oli kevade teinud seal suuri edusamme. Lehestik oli läinud tihedamaks ja mahlakas-roheliseks ja lõunatuul silitas pehmelt läbi puude selle ärarääkimatu kevadekohinaga, mis täidab inimeste südameid igatseva nukrusega ja laseb neid elavamalt tunda elu kitsust ja halastamatust. Midagi saladuslikelt helisevat lusus selle aastaaja ühetoonilises laulmises. Krag mõtles mehe peale, kes nüüd oli kadunud, kes muidu aga oli rännanud kevadel nende puude all, ja tal oli, nagu kuuleks ta müstilise aimdusega midagi selle mõistatuse hingest puulatvade kohisemises. Oli, nagu saladuslik hääl, mis tuli kaugelt, siin oma vaikselt rännakul kinni jäänud ja saanud kõlava väljenduse. Võrsuva aia lõhn tuletas talle meele liialdatud lillede toredust hullu professori viletsas toas; ja jälle oli tal, nagu tocks lillelõhn surnuaja ja surma halastamata viirastuse lähemale... Ühtki inimest polnud aias, kevade levines isevalitsevalt ja täielt sügavast mustast mullast kuni kõrgemate puulatveni.

Kui Asbjörn Krag ligines abti korterile, nägi ta, et kõik oli veel samas seisukorras nagu eile, kui ta majast oli lahkunud. Veel rippusid purustatud aknad viltu roostetanud hingedel ja all kollase liiva peal läikisid klaasikillud nagu hõbe päikese paistel. Krag läks läbi laia majaukse ja astus raamatukogusse, kus kõik veel seisis puudutamata. Ta tegi ringi läbi tubade ja silmitses mitmesuguseid esemeid, mis seisid ühenduses kuriteoga: purustatud kapp, ümbervisatud toolid, purukslöödud tindiklaas ja kõik need väikesed esemed, mis olid segamini paisatud võitlusel. Ta juurdles

ka verejälgi, mis siin ja seal olid näha: vaibal, kirjutuslaua ja — salakavala selgusega — valgel ukse põhjal. Viimaks koondas ta kõik ühes ülevaates, nagu tahaks ta saavutada täielikku kujutelmi sündmusest vaikiva toa abil, mille segadus avaldas katkestatud, aga vägivaldset liikumist. Üks oli aga selge — et võitlus, mida siin peeti, oli olnud võitlus elu ja surma peale, toolid olid sõjariistadeks, tünt voolas metsikult, arvurikkad verejäljed osutasid, et noad on olnud tegevuses... Aga, mõtles Krag, lõpetades üht mõttekäiku — Arnold Singeri riietel polnud ühtki rebenemist, ühtki vereplekki.

Siis hakkas politseinik teostama oma päris kavatsust: ta uuris kõiki lukke ja talle selgus kohe, et ta oletus võtmete suhtes, mis ta oli leidnud hullu professori toast, oli täiesti õige. See oli abt Montrose võtmepundar. See asjaolu kinnitas hullu professori kaassüüdi; vististi oli ta võitluses võtmed vallanud või ka... ja selle mõtte juures värises Krag — või ka kuulus see võtmepundar esemete hulka, mis röövitud abt Montrose, elusalt või surnult, oli enesega kaasas kannud.

Krag oli varsti leidnud majaukse võtme, ta leidis ka teiste uste võtmed, raamatukapi, kirjutuslaua, riidekapi, koguni köögiukse, viinakeldri ja triiphooni võtmed. Neli võtit jäid aga üle, mille tarvitamisele ta ei leidnud seletust. See oli üks isekinnimineva luku võti number 22470, üks harilik majaukse võti, üks

kapivõti (või sahtlivõti) ja edasi üks väike, kunstlikult taotud võti, mille omapärane vorm osutas, et see kuulus mõnele vanale kallile laekale. Asbjörn Krag võttis need neli võtit kimbust välja, hoidis neid käes ja silmitses neid kaua. Need veensid teda, et on olemas veel saladus, mis ei piirdu rüüstatud raamatukoguga ja kevadkohiseva aiaga.

Krag oli võtmega käes istunud ühte abti tugitooli. Omalt istmelt võis ta näha kogu aeda ja laia, tihedate puudega varjatud liivateed, mis viis triiphooni juure, mille klaaskatus läikis puude vahel. Ta tundis võtme külma terast sõrmede vahel ja tal oli selge instinktiivne tunne, et kui ta võiks järgida neile külmadele terasvõtmetele, kuhu nad kuulusid, tungiks ta saladuse üdini, saladuse lahendusele... Ta jõuaks ühe ukseni, avaks ukse selle võtmega — ja mis ootaks teda sees? Surnu? Suriija? Või elus ja õnnelik? jälle oli see kadunu, kes täitis tema ettekujutusi, jälle see väljakannatamatu mõte: Miks on abt ühes viidud, miks ei ole ta siin?

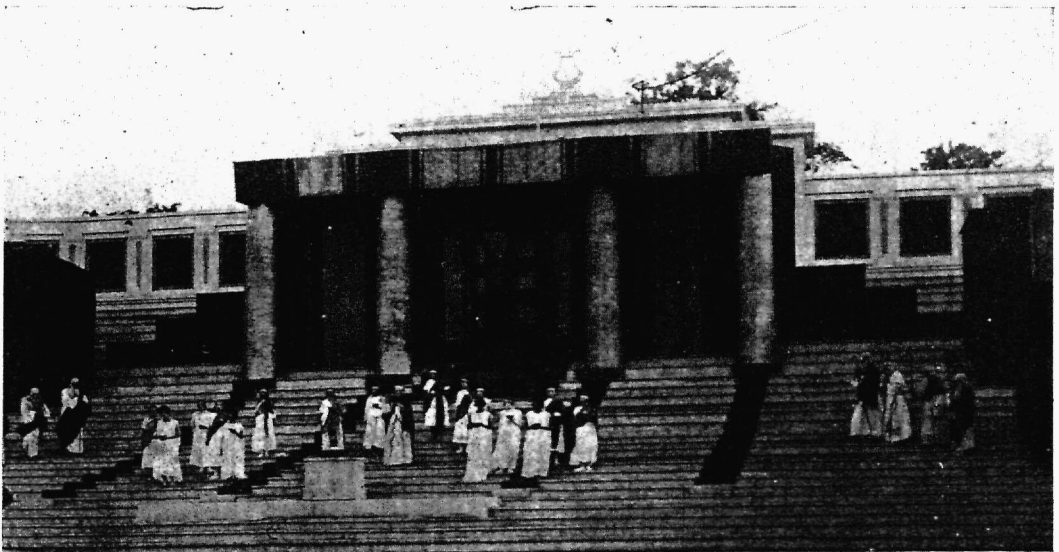
Seal tungis aiast nõrk hääl ta kõrvu. Ta vaatas üles.

Puude vahelt paistis inimese kogu, kes otsekui oleks praegu varju küljest erinenud. Kogu tuli lähemale.

See oli mustas riides herra preesterliku välimusega, kes varjust välja tulles ligines raamatukogule ja seisis heledal päikesepaistel kollase liiva peal.

(Järgneb.)

DRAAMATEATRI VABAÕHU-ETENDUSED.

Pilt „Kuningas Ödipusest“ vabaõhu-teatris, laululaval.

Foto Jurich.

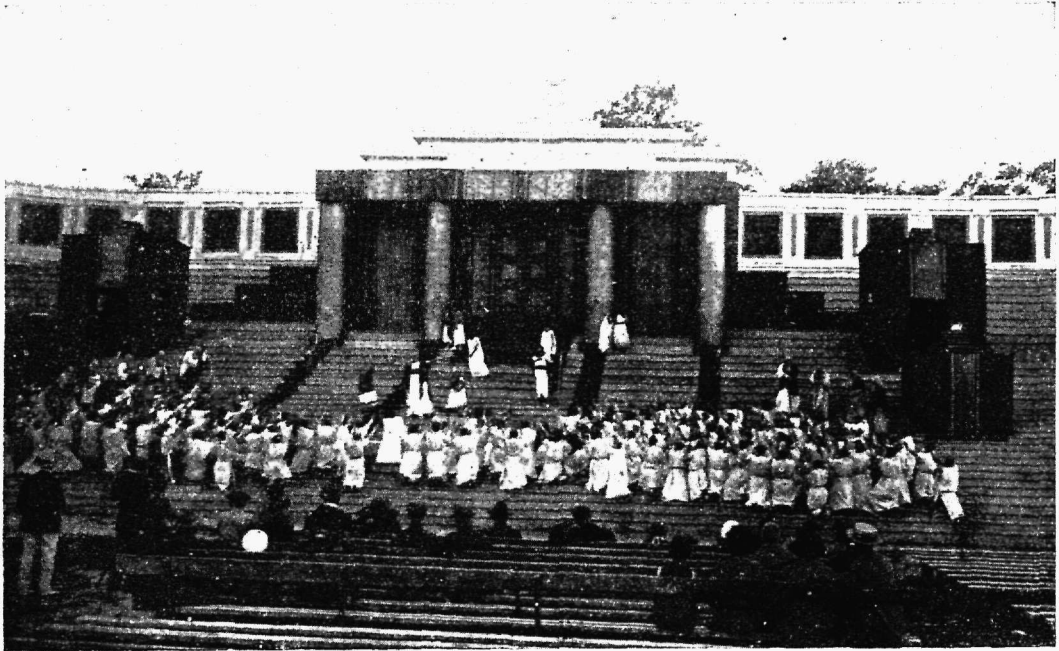
Narva laulupidust võtab osa Draamateatergi kahe vabaõhuetendusega — Sophokles-Hofmannsthal'i „Kuningas Ödipuse“ ja Rabindranath Tagore „Ohvriga“.

Laulupiduaegsete vabaõhu-etenduste idee algatajaks oli Eduard Türik, kes Narvas mängitavais tükkes etendab — „Ödipuses“ nimiosa ja „Ohvris“ preester Raghupatit, kelle hingelises tragöödjas seisab õieti „Ohvri“ sisu.

Kuid idee tekkimisest tema täidesaatmiseni on pikk

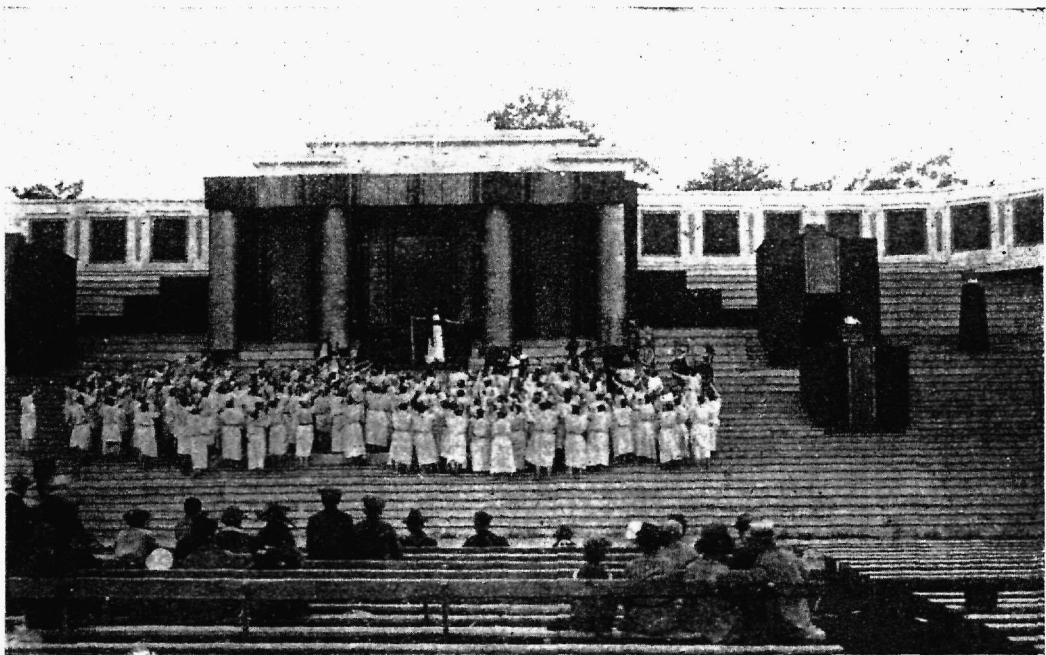
tee, ja kõik need ilusad kavatsused oleks võinud luhta minna, kui Draamateatri juhatus ei oleks võtnud oma peale läbiviimise hiigla riisiko ja kui ei oleks leidunud vastavat näitejuhti Paul Sepp'a isikus.

Riisiko oli tööpoolest hiiglasuur, sest kes võis tagada, et ebosoodsad ilmad ei tõmba hävitavat kriipsu läbi üliinimlike jõupingutustega kordasaadetud töö tagajärgede. Kohe esimene õhtu tuligi edasi lükata vahetpidamatute vihmavalingute tõttu, mis peletasid eemale

Pilt „Kuningas Ödipusest“ vabaõhu-teatris, laululaval.

Foto Jurich.

Pilt „Kuningas Ödipusest“ vabaõhu-teatris, laululaval.

Foto Jurich.

publiku ja mis ähvardasid hävitada A. Tuurandi maalitud ja ehitatud monumentaalsed dekoratsioonid — monumentaalsed kahjuks ainult silmale, mitte aga loodusjõudude uuriva pilgu ees. Oleks veel ükski etendus tulnud edasilükkamiseks, siis oleks Draamateater terve oma „hulljulge ettevõttega“ — nii nimetati seda arvustuses — võinud hiilgavalt sisse kukkuda. Kuid on vana tõsiasi, et julge päralt on alati võit — kõik kolm järgmist etendust möödusid ühegi vahelesegamiseta looduse poolt. Isegi kuu oli nii lahke, et ei eksinud autori remarkide vastu, kattudes teksti kohaselt õigel ajal pilvedega, üldiselt otse eeskujulikult kuulates näitejuhi sõna. Muidugi olid inimmätlejadki oma ülesande kõrgusel — kõigis ettekandele tulevais tragöödiats.

Nii läksid üle lava nii Sophokles, Tagore kui ka Wilde ja „lõid hiilgavalt läbi“, nagu räägitakse teatrimurrakus. Säärast massi polnud Eesti veel näinud pealt vaatamas teatri-etendusi. Etenduste endi kohta kir-

jutas väga kiitvalt eriti väljamaa ajakirjandus, nimetades neid „maailma suurimaks vabaõhu-teatriks“ (Svenska Dagbladet j. t.).

Peaosades esinesid ja esinevad Narvaski: E. Türk Ödipusena ja Raghupatina, L. Reiman Jokastena ja kuninganna Gunavatina, R. Klein tempeliteener Jaisingina, R. Engelberg kuningas Govindana.

Erilist tähelepanu äratasid veel Tuurandi kaunid dekoratsioonid, andes väljamaalastele kõige parema mulje Eesti kujutatavast kunstistki.

Oma vabaõhu-etendustega on Draamateater kindlasti osutanud suure teene Eesti kultuurilisele tutvustamisele terves haritud Euroopas. Draamateater tahab edaspidigi sammuda seda üldtähtsusega rada, vaatamata kõigi nende määratute raskuste peale, millistes tal praegu tuleb töötada, olles kahe teise trupi kaasrentnikuna Saksa teatri majas. —rs.

M Õ N D A S U G U S T .

Kui vanaks elavad tähtsad mehed?

Ühes Inglise ajakirjas katsutakse sellele küsimusele vastust anda ja geenuste ning teiste suurte meeste keskmist eluiga umbkaudu kindlaks määrata. Siinjuures tullakse lõppotsusele, et suurtel meestel enamasti on pikem eluiga kui harilikult. Kuna normaalse sureliku, kelle juures küll anderikkust märgata oli, keskmine iga 62 aasta ümber kindlaks võib määrata, said inimesed, keda juba suurte ringi võib asetada, 67½ aastat ja veelgi väljapaistvamad 68½ aastat vanaks, kuna aga 264 eriti suurendelist inimest keskmiselt 69.1 aastat vanaks sai. Wyatt Tilby, kes küsimusega lähemalt tegemist teinud, pole mitte ainult üldiste, kindlaksmääratud andmetega piirunud, vaid on ka suurvaimud erirühmadesse jaganud. Seejuures on selgunud, et aktiivsed isikud, kelle hulka Tilby sõjamehi, riigimehi, paavste ja peapiiskoppe loeb, märksa vanemaks elavad kui suurused vaimlisel alal — maalikunstnikud, muusikerid, kirjanikud ja pühad. Esimesse rühma kuulujate keskmine iga on 73.8 aastat, teise rühma kuulujate iga 64.3 aastat. Aktiivsete meestena seisavad vanaduselt eesotsas Inglise alamkoja kõnemehed — keskmine iga 80 aastat, siis Inglise lordkantslerid 79.6, paavstid 73.9 ja Canterbury peapiiskopid 73 aastaga. Riiгимehed on keskmiselt 69.2 aastat vanaks elanud, sõjamehed 68.5, vaimulikud 68.4 aast. Inglise kuningate keskmist iga võib 57 a. peale arvata, Prantsuse kuningate iga aga ainult 47 a. peale. Kirjanikkude ja mõtlejate hulgas seisavad esikohal teadusmehed 74.47 aastaga, siis järgnevad mõtteteadlased 66.7 a., maalikunstnikud 65.7 a., muusikerid 59.5 ja pühad 59.2 aastaga. Usk, et luuletajad vara surevad, pole Tilby järele küll täiesti õigustatud. Luuletajate keskmist iga võib 59.4 a. peale arvata, kusjuures nad siiski varem surevad kui proosakirjanikud, kes keskmiselt 61 aastat vanaks elavad.

Rodgers Billi eine.

(Ameerika miljardäride elust.)
(„P. Мысль.“)

...Rahvas räägib, et Rodgers Bill, minu parim sõber, raua- ja tinakaevanduste kuningas, olevat liig suur kõhukummardaja ja ta kõht neelata ta miljardid.

Tõsi, ükski kuningas pole rahva armuosaline ja on moeks neid taga rääkida, kuid siiski tahaksin teadmissugusel häbematu julgus oli sarnast lori ajada? Kes selle küll välja mõtles, nagu neelaks Billi kõht kõik ta miljardid?

Nii väga tahaksin selle luuletajaga silm-silma vastu sattuda...

Räägitakse, et Billi igapäevane eine minevat maksuma 15 tuhat dollarit!

Ei salga. Jah, Rodgers Billi eine maksab punkti pealt 15 tuhat dollarit, mitte tsentigi vähem, vaatamata selle peale, et Billil on oma seitsekümmend aastat turjal, et ta on üksiklane ja kannatab kõhrikete all.

See kõik vastab tõeale, kuid, gentlemenid, kas arvud võivad ka kunagi midagi tõestada? Ja mis on arv — viisteisttuhat, kui mitte lihtne summa mingisugustest teile tundmatuist kokkuarvatavatest? ... Ning viimastes — millest too keelepeksja vaikib — ongi kogu tõsiolu!

Kuid ma kirjeldan teile seda einet, gentlemenid, et võiksite veenduda too tühihutu ebapärasuses.

Bill sööb einet kell kümme hommikul.

Selleks, et kõik tähendatud ajaks valmis oleks, peab Billi lossi vana kastellaan, endine minister ja deputaat, sir Allan Thar, juba kell kuus üles tõusma.

Ja, vannun oma au juures, ta tõuseb ka kell kuus, mitte minutitki hiljem, sellepärast et ta selle eest palka saab.

Punkt kell kuus kõlistab Allan Harrisburi (Bill elab nimelt Pensilvaanias), et Billi poolt eriti ehitatud elektriraudteel kohale saadetakse kõik tarvisminevad asjad.

Samal ajal kõlistab Allan kõogi peavalitsejale sir Thomas Houldile, et see valmis oleks.

Punkt kell veerand seitse kõlistab Thomas Hould Edward Rickile, nooremale kõögivalitsejale, et see teeks vastavad korraldused peaökonomile, sir John Tompsonile.

Kell pool seitse kõlistab sir John Tompson vanemale kokale — Gabole, kes punkt kell seitse oma kümme abilist — noremat kokka — jalule ajab.

Nooremad kokad kihutavad üles terve hulga kokapoisse, nõudepesijaid ja kõögiteenijaid ja kell pool kaheksaks, kuj tarbeained on käes, on kogu kõögivägi juba jalul, käimas kõik keerulised elektrimasinad ja -aparaadid — ja algab töö.

See kord — kindlaks määratud juba ammu-ammu — ja kogu kõögivägi läheb Billile aastast poolteist miljoni dollarit maksuma.

Samal ajal, kui edeneb töö kõögis, edeneb töö enesestmõista ka juba teisel korral, kus asub Billi söögituba.

Eriline söögitoa teenijaskond oma ülemate ja nooremate lauade, lauapesu-, lauakulla ja -hõbeda jne. korraldajate juhatusel katub lauda.

See keeruline protseduur kestab kuni kella poole kümneni, s. o. just selle momendini, kui kõögist antakse teada, et eine on valmis.

Seks ajaks ilmub juba sisemistest ruumidest Billi

isiklik teenijaskond — eesotsas kammer-furjeeriga ja kõik ridanevad kui puusoldatid piki treppi.

Kümme minutit enne kümnet asub Billi tooli taha ta vanem isiklik usalduslakei ja siis algab juba valmis eine kuldvaagnal kõrgist oma rännakut käest kätte.

Vaneim nooremaist kokkadest ulatab selle peakokale, peakokk piinliku järelvaatamise järele nooremale valitsejale, noorem valitseja — vanemale, vanem — ökonoomile jne., kuni vaagen jõudis trepini, kus jällegi hakkab rändama käest kätte — madalamast astmest kerkides ikka kõrgemale ja kõrgemale, nooremate kätest vanemate kätte, kastellaani kätte, kammerfurjeeri kätte, vanema usaldusmehe kätte ja viimaks — punkt kell kümme satub ta lauale.

Üldiselt on eine valmistamisel, serveerimisel ja etteandmisel tegevad 279 inimest ja täpisele väljaarvamise järele läheb Billile eine tõesti just viisteistuhat dollarit maksma.

Kuid — teenijaskonna osaks langeb siin 14.999 dol-

larit ja 85 senti, eine aga ise maksab ainult 15 senti, sest kuldvaagnal antakse ainult üht ja sama: pehmelt keedetud muna ja klaas piima.

Rohkem Rodgres Bill ei või juua ega süüa.

Nüüd öelge ometi, kas võib seejuures juttu olla mingisugusest priiskamisest või prassimisest?

Iseäralik testament.

Mõne aja eest suri Ameerikas keegi Saara Markis, kes kogu oma varanduse — 50.000 dollari suuruses — oma abikaasale pärandas, kellest ta juba 15 aastat tagasi lahku läinud. Iseäralik testamenditegija kirjutab oma viimses soovis kõige soojemais sõnades oma mehest, nimetades teda oma „armsaks abikaasaks“. Surnu sugulased aga polnud sellega sugugi päri, toetudes sellele, et mees tast lahutatud ja abikaasana esineda ei või. Kuid kohus leidis lahkunu viimse soovi küllalt tõsise olevat ja kinnitas sugulaste suureks meelehärmaks testamendi.

N A L I.

„Mille eest sa, Jussike, need kolm head numbrit koolis said?“

— Ühe hea ülalpidamise eest.

„Ja teise?“

— Teise hea meelespidamise eest.

„Ja kolmanda?“

— Hm! Selle olen unustanud.

*

„Vaadake, preili, kuis meeldib teile too Apollo seal?“

— Väga kena. Ah, aga kui ilus ta veel frakis välja näeks!

*

Tõusik jalgpallimängu vaadates:

„Poisid, mis te seda ühte palli peksate! Ma ostan teile igaühele palli!“

„Eile sai mu peigmees kolevihaseks. Ta leidis minu laua laekas vana avamatu armastuskirja.“

— Kuna kiri oli avamatu, polnud tal ju põhjust vihastada.

„Ometi, kiri oli temalt endalt.“

*

Kohtunik: „Kas abielus?“

Tunnistajanna: „Jah, teist korda.“

Kohtunik: „Kui vana?“

Tunnistajanna: „25 aastat.“

Kohtunik: „Ka teist korda?“

„Mis, juba kolm korda olete oma mehe juurest ära joosnud?“

— „Ah, ta ju rõõmustab nii lapsikult jälleenägemise puhul!“

*

Ainult unenägu.

Aleksander on hashishi suitsetades magama uinunud ja näeb unes, et leidis suure kullatüki. Sellega ta läks rahavahetaja juure, et teda Eesti markadeks ümber vahetada. Algab äge kauplemine. Kullatüki väärtus on küll miljon Eesti marka, kuid rahavahetaja pakub ainult 999.

Kauplemislahing kestab kaua, kumbki ei anna järele. Ägedas sõnavahetuses vehib õnnelik leidja kätega enda ümber ja tabades seejuures voodiserva, ärkab. Ruttu heidab ta pilgu oma kätele ja märkab kokkudes, et pole tal enam ei raha ega kullatükki. Siis sulub ta silmad uuesti ja lausub: „Olgu. Miljon oli vaid unenägu! Olen rahul ka 999 margaga.“

*

„Ober, kas teie ei võiks kassi välja ajada?“

— Ei, herra. Meil on täna lõunaks jänesepraad, ja sarnasel korral on lõunavõõrad ikka rahulikud, kui nad kassi näevad elusalt ümber jooksmas.

*

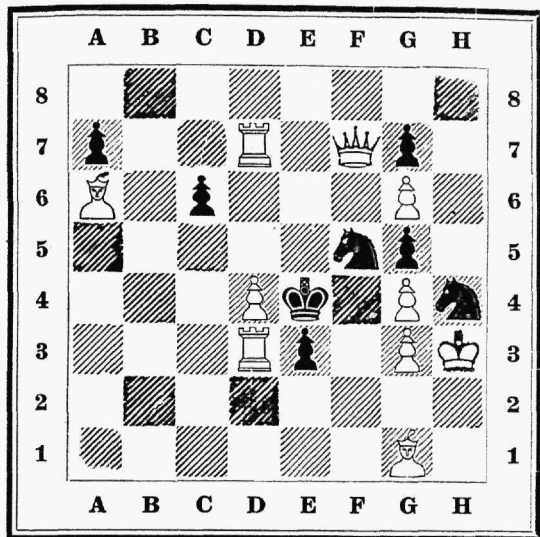
Kuidas riigi sissetulekud sulavad.

Ühel riigipeal oli kord väga iselaadi adjutant. Kord pidulaual küsis temalt riigipea, kust see tulevat, et riigile tollimaksudest peaaegu mingit tulu ei tulevat. Vastuseks võttis adjutant enda lähedal seisvast jahutusnõust tüki jääd, andis selle oma naabri, ühe ministri, kätte ja palus seda järgmisele lauas istujale edasi anda, kuni jäätükk riigipeani jõudis. Nii käis jäätükk paljuist kätest läbi, ja kuigi igaüks küll ruttas ta edasiandmisega, jõudis süski riigipea kätte ainult väike killuke. „Sarnasel viisil,“ ütles adjutant, „sulavad riigi tollirahad.“

M A L E.

Ülesanne nr. 24.

Kokku seadnud dr. A. Kraemer. („Basler Nachrichten“.)
Mustad.

Valged.

Valged: K h3, L f7, V d3 ja d7, O a6 ja g1, S d4, g3, g4 ja g6.

Mustad: K e4, R f5 ja h4, S a7, c6, e3, g5 ja g7.

Valged algavad ja annavad matt k a h e sammuga.

Ülesande nr. 16 lahendus.

1. L a8 — a1, R b2 — d1,

2. L a1 — h8 jne.

1. (L a8 — a1), V d2: h2,

2. L a1 — h1 jne.

1. (L a8 — a1), ükskõik kuhu,

2. L a1 — e1 + jne.

Õiged lahendused saatsid: Alfons Pachel ja Promm (Tallinnast), Jaan Nee (Paidest), Martin Villemson (Pärnust).

Meie kunstikaasande puhul.

Eelmises numbris tutvustasime oma lugejaid ühe Balti maaljaga, kes on erilise huviga süvenend Eesti talupoja tüüpi, keda ta on kujutand küll üksikkujuna, küll rahvaelu kirjeldavaina rühmadena. See oli Tartus sündind maalija Oskar Hoffmann. Täna toome näite ühe teise tartlase kunstist: „Naissaare ranna“ autor on Tartus 31. jaan. 1850 keemiku magister Julius Kleveri pojana sündind maastikumaalija Julius Klever. Nagu Hoffmann on maalind Eestimaa rahvast, nii on Klever, üks viljakamaist maastikumeistreist, väsimata maalind kodumaa loodust. Aastal 1867 astus Klever Peeterburi akadeemiasse arhitektuuri õppima, kuid pöördus juba järgmisel aastal professor Vorobjevi nõuandel maastikumaalimisele. Lühikese aja jooksul omandas Klever tavalised medalid, nimetati 1878. akadeemikuks ja ülendati 1881. professoriks.

Kleveri meelsamaks teemaks näib olevat talve-õhtune päikese loojenemine, misjuures kunstnik armastab motiivi vaadelda ja käsitada vastu valgust, tihti asetades veereva päikese enese keset maali. Ka meie kaasanne käsitab seda päikese-veeremise meeleolukat viivu, mil mere taha laskund valguse-kinkija otsekui viimseks tervituseks enne ööd asjad veel kord silmi ette tõstab, palistades lumiseid katuseid ja rannal puhkavat venet

valguse-viiruga, roosatades pakasesse õhku tõusvat koldesuitsu. See on too imeline õhtune silmapilk: mil kõik omandab erilisel ilmeka plastilisuse, mil tundub, nagu näeks silm asju ka teiselt poolt, ümberringi, kuid silmapilk, milles on peidetud siiski isesugune nukrus, nagu eelaimus, teadmine sellest, et järgnevail hetkeil kogu see värviline hõõgumine tuhmub halliks hämaruseks. Lihtsate abinõudega on kunstnik selle nii kiiresti mööduva, kuid nii meeleoluküllase viivu taband ja lõuendile võlund.

HaKo.

Kirjavastused.

J. J. „Nõdrameelne kellahelistaja“ — ei.

Leelo Halin. T-s. „Metsas“ — väga nõrk. Ei.

K. S. T-riil. Teie luuletate „Kinon“:

„Kino . . . Mustanõivyn naine ahendab funktsioone. Vaatleja hingisse tyhjus maine kannab võlssse toone.“

Mis tähendab: ahendab funktsioone?

Kõik teie luule pole muud kui (teie oma sõnu tarvitades):

„ . . . rytmit, shmingit, parfymeerit, puuderdet, lõhnava in toaletten esile tingit“ tühised read.

P. T. T-1. „Igapäevane elu“ ja „Nutt sügisel raagund metsan“ nõrgad.

M. Aaveste. „Õõpagu“ nõrk.

Õiendus.

Minevases, 24. n-ris oli pildi all „Eesti lauljad Roomas“, mis meie Roomast saadetud, teiste hulgas „Eesti maalikunstnik hra Melnikov“ nimetatud, pidi aga olema „Laulja N. Melnikov“.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

K. SÕUKANT' I rätsepate tööstus.

Kopli t. 6.

Valmistab võistlemata headuses kõige uuemate moodide ja väljalõigete järele väga peenemaitsetisi ülikondi ja palituid. Iseäranis noortele kõige parem tellimiskoht, kus kõik nõudmised täpselt täidetakse. Hinnad võimalikult odavad. Tellige ainult **Kopli tänav nr. 6.**

Suurem ja täielikum valik, hinnad õiglased ja odavad.

Tervishoidliseks ja
arsiliseks otstarbeks

korsettide tööstus

A. VALDT

Maakri tänav 24, krt. 3.

Prouad ja preilid!

Kui Teile Teie tervis ja keha ilu tähtis on, siis ärge jääke omale kõhukorsetti mitte tellimata eelmise aadressi all.

K | M „OSTA“ A | S

Näitus-Messi ajal suur masinate väljapanek äri õuel
Estoonia puistee nr. 27.

Peksumasinad (Deutsche Werke)

Mootorid (Nafta ja petrooleumi 4, 8, 12 ja 18 h. j.)

Lokomobiilid

Heina- ja viljanüidumasinad

Hekslimasinad

Vedruäkked

Sahad

Koorelahutajad

(Rootsi ja Saksa)

Jalgrattad

ja kõiksugu teised põllutöö-masinad ja -riistad, käsitööriistad ja ehitusmaterjalid.

„Deutsche Werke“, A.-S.,
Berlin, ainuesitus Eestis.

Asutatud 1880. a.

Valmisriiete kauplus

asut. 1880. a.

S. Schwarz

Tallinn, Pikk tän. nr. 3.

Soovitan suures valikus oma töökojas valmistatud uuemate moodide järele meesterahva sügise-, kevade- ja suvepalituid, ülikondi, kummimantleid ja pükse. Naisterahva kevade- ja suvemantlid, poolpikad jakid, kostüümid ja vihmakuued igas värvis ja viimases fassongis.

Tellimisi võetakse vastu naiste- ja meesterahva riiete peale.

== Töö eest täieline vastutus. ==

Hinnad õige odavad.

Suur valik meesterahva kübaraid ja sonimütse.

S. SCHWARZ
Tallinn, Pikk t. 3.

S. Schwarz.

A. J. Maripuu

Kopli t. 2

On tõesti see koht, kus müüakse kõike sorti pesu, kleite, pluusisid, reformaluskuubi ja kõiksugu muud pudukaupa. On omal õmblemise, pilutamise (üle ääre) ja pliseerimise töötuba. Hinnad odavad.

Kopli t. 2

A. J. Maripuu

Kõige suurem ja täielikum muusikaäri Eestis

0-ü. Esto-

Tallinnas, Vanaturu kael

Muusika

nr. 183. Kõnetraat 10-24

Klaverid,
keel- ja puhkpillid,
löötsapillid, suupillid

Grammofonid,
grammof. noodid, vedrud,
mehaniigid jne.

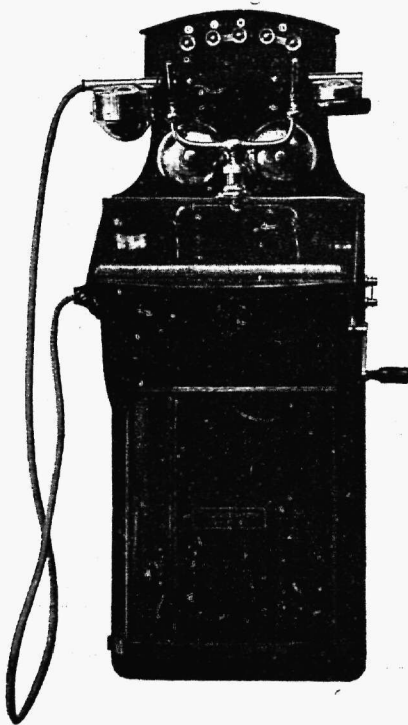
Muusikatarbeasjad ja iga-
sugused muusikariistade
osad

Oma parandustöökojad

Kuni messi lõpuni keelpillide pealt hinnaalandus 10 — 15%

Tartu Telefonivabrik Aktsiaselts

TARTUS, Puiestee t. 9—11.

Telegr.-aadress: Telefonivabrik Tartu.

Telefon 234.

**Nõrgavoolu elektrotehnika tarbe-
asjade valmistus.**

ERIALA: telefoni-aparaadid, keskjaamad,
piksekaitsjad, kellad, raadio-telefoni-
aparaadid jne.

Tööstuse saadusi müüakse laost ja saadetakse
tellimiste peale välja.

Kreenholmi Puuvillavabriku O.-Ü.

Asutatud 1857.

Narva-Eesti.

Juhatus ja müük suurel arvul Tallinnas,
Pikk tän. nr. 68.

Soovitab oma saadusi tuntud headuses:

Puuvillalõngu ja -võrgu-niite

Pleekimata puuvillariiet

Pleegitud puuvillariiet – Madapolam ja t.

Värvitud puuvillariiet – Musliini.

Pianinos
von
Römhildt - Weimar

Eugen Brandt

Asutatud 1873. a.

Muusikariistade kauplus

Tallinn, Pikk t. 29

Postkast nr. 91

Soovitab kõige suuremast ja täielikumast noofide ladust Eestis muusikaliteratuuri, sama ka kõige paremalt väljatöötatud:

**viulid, celloid, mandoliinid, gi-
tarrid, balalaikad, puust ja
metallist puhkpillid, grammofoniplated**

Ilmakuulsa vabriku „Odeon“ ja teiste omad.

Muusikariistade tarbed. Alati värsked keeled kõrges headuses.

**Ilmakuulsaate firmade ainuesitus Eestis. Rud. Ibach
Sohn, Barmen, Römhildt, Veimar.**

Kõige paremad saavutused klaveriehituse kunstis kõige peene-
malt välja töötatud.

O.-ü. keemialaboratoorium

REMEDIA

TALLINN,

Väike Roosikrantsi t. 8,
oma majas.

Telefon 5-69, telegr.-aadress: Remedia-Tallinn.

Keemia-farmatsöidilised ja kosmeetilised preparaadid.

Parfümeeria.

V. Lemberg

Pikk tän. 71

Mööblitööstus

Paul Michelson,

Väike Karja tän. nr. 6, Tallinnas.

Soovitab igasuü

kübaraid ja müitse

meestele, lastele ja koolilastele.

Kaup on värske ja hea. Hinnab odavad.

Kasukaid võetakse suveks hoiale, ei koide eest kaitsta.

Rätsepaäri

MAX JOHANSON

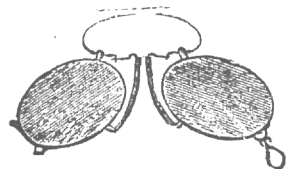
Lühikejalg 6.

UK

nr. 4.

KRI JA
NNAS.

Käesolevaks hooajaks sain kuulsamatest Inglise firmadest nagu Uhing & Co. Succrs ja n. e. riideid, mida rikkalikus valikus ja uuemates mustrites oma austatud tellijatele soovitan.

Narva mnt. 1

ODAVAM PRILLIDEA
TÖÖSTUS TALLIN

Balti puuvilla ketramise ja kudumise vabriku Aktsia Selts Tallinnas

Asutatud 1898. aastal

Asutatud 1898. aastal

Vabrik: Tallinn, Kopli tän. nr. 21, telefon nr. 1-48.

Valitsus: Tallinn, Väike Karja tän. nr. 8, telefon nr. 24-28.

Telegr.-aadress: Cotton.

Vabriku ladud: Tallinnas: Suur Karja tän. 13, telef. 2-41 ja 24-66.

Riias: Grehzineeku eela 12. Kownos: Schlosserstrasse 2-a.

Tööliste arv üle 2000. — Ketrusvärtnaid 70.000. — Kangrutelgi 2000.

::: Oma pleekimise-, värvimise- ja apretuurjaoskond. :::

Valmistatakse:

igat seltsi puuvillariiet, pleekimata, pleegitud
ja värvitud; lõnga, sukalõnga ja õmblus-
niiti, pleekimata ja värvitud vatti.

Aastasaaduste valmistus:

riiet umbes 100.000 pd., lõnga umbes 10.000 pd., sukalõnga umbes
4000 pd., vatti umbes 1500 pd., õmblusniiti umbes 30.000 grossi.

Sindi

Kalevivabriku Ühisus

(endine Vöhrmann ja Poeg)

Vabrik: Sindis, Pärnu lähedal.

Juhatus: Tallinnas, Harju tän. nr. 43. Telefon 5-75 ja 22-29.

Vabriku ladud:

Tallinnas: Suur Karja tän. nr. 13. Telefon 2-41 ja 24-66.

Riias: Grehzineeku eela 12. Kovnos: Schlosserstraße 2-a.

Villatööstus:

kalevid sõjaväelastele ja eraisikutele: meeste- ja naisterahvastele, ülikonna- ja palituriided, vooditekid, suurrätid.

Puuvillatööstus:

pleekimine, värvimine, trükkimine, merseriatsioon.

Kalevivabrik asutatud 1834. aastal.

Puuvillatööstus asutatud 1919. aastal.

Auhinnad:

Kõrgemad auhinnad: kuldaurahad Tallinnas 1921. ja 1922. a.; riigikullid ülevenemaalistel näitustel 1841., 1882. ja 1896. a.; aumärgid Londonis, Pariisis ja mitmetel Venemaa näitustel.

A.-S. L. SIMSIVART & Ko.

TALLINN, Pikk tän. 7, telef. 9-92.

Oma lubjavabrik

müüb head kustutamata lupja suuremal ja vähemal arvul.

Oma kivimurd

müüb ehituspaekive, trotuaari- ja sokolkive ja trepiastmeid.

Oma õliriidevabrik

valmistab ja müüb suuremal arvul veekindlast õliriidest vihma-kuubi, merimeeste ülikondi, põlli, presente, puldanist kübaraid jne.

Osaühisuse „Silikaat“ esitus

müüb suuremal ja vähemal arvul silikaat-telliskive.

Hinnad mõõdukad.

„Kokk“

Esimene Eestimaa
Taimevõi tehas

„Kokk“

Eriala:
Taimevõi:

Kokk — deli-
katess laua-
või

Stella — laua-
ja köögivõi

Eesti Koko-
var — köögi-
või

Söögi- ja tai-
meõlid

Esimene Eestis
valmistatud
taimevõi

Tallinna kauban-
duse ja tööstuse
näitusel 1923. a.

I. auhind
v. kuld auraha.

Jooksvad arved
Tallinnas:

G. Scheel & Ko.
Harju Pank
Põhja Pank
Tartu Panga osakond

Telef. 25-26.

Telegr. aadr. Tallinn — Kokk.
Aadr. Tallinn, Siiversi tän. 3.

H. LELL & Ko.

Lina-, vilja- ja seemnekontor
ja

1. Tartu valtsidega püüiveski

TARTUS, Riia tänav nr. 73-77. Kõnetraat 125.

Suurel määral lina ja linaseemnete
sisseostmine ja väljamaale eksport.

Ladud: Elvas, Pukas, Kallastel, Ninal, Me-
hikoormas ja Rāpinas.

Püüiveski

kõige uuema sisseseade läbi võimalik kõrges headuses püieldada, selle tõttu alati ladus
saada kõrges headuses nisu- ja rukkipüüli.

Valtside rihveldamise sisseseade.

Põllumasinate osade keskladu

„AKRA“

Omanik A. Ruuben

Tartus, Riia tänav, postijaamas,

telefon 2-70,

soovib oma ladust kõige soodsamate hindadega ja
maksutingimistega viljaniitjate ja rohuniitjate kõiksugu
süsteemi osasid

Deeringi

Herkules

Massey Harris

W. Woodi

Beermani

Milwauke

Osborne

Delm jne.

Vedruákete, kultivaatorite, rehade, atrade ja rehepeksumasinate osasid.

Täielik masinate kordaseadmine.

Karl Hackenschmidt'i

willa ketramise, kraasimise, wärwimise
ja kudumise wabrik

Kalamehe tän. nr. 1—5.

— Tartus —

Asutatud 1836. a.

Kraasib ja ketrab kolmes jordis lõnga lõimes ja koes:

naisterahwa kleidi-, meesterahwa ülikonna-, waiba- ja palituriide jaoks. Korutatakse kahe- ja kolmefeelelist futa- ja jakilõnga. Kõikjugu lõnga ja riiete wärwimine, wanutamine, pressimine, raamimine, käärimine ja defabeerimine. Koetakse meester- ja naisterahwa riidet, ühe-feelelist ja isitud lõngadest. Suur muustrite walik. Masinad uuesti remonteeritud ja iwarustatud uute kraasidega. Töö tehakse kõige paremas headuses kiirelt ja kokkuhoidlikult. Osietatakse willu ja maffetasse kõrget hinda.

Kraasimise hinnad alandatud.

„Meltsi“ villatööstus

TARTUS

Kontor:

Meltsiveski t. nr. 8
Kõnetr. 6-29.

Tööstused:

Meltsiveski t. nr. 8
ja Vene t. nr. 1.

Soovitab alati ladust:

ühekordset lõime- ja koe-lõnga, ühe-, kahe-, kolmekeerulist valget, halli ja mitmevärvilist suka- ja kampsoni-lõnga, villast vatti — oma kui ka väljamaa villast.

Tellimiste peale valmistatakse ruttu ja korralikult igasugust lõnga kas tellija ehk töökoja materjaalist.

Jällemüüjatele kõrged protsendid.

Omanik **J. Paris.**

Lill & Hakkaja

rohukaubaladud ja laboratooriumid

Peterburi t. nr. 6 **TARTUS** Rüütli t. nr. 10
Kõnetr. 166 Kõnetr. 549

Munalakk ja värvid mitmesugused

Lõhnaõlide assortiment

Puudrid: Rococo, Poudre de Riz

Eau de Cologne dupl. ja lihilõhnal.

Vegetal

Perborat, hambapulber

Odontine, hambakreem

Metamorphosa, tedretähtede vastu

Birken-creem

Kemikaalid

Riide- ja lõngavärvid

Gummikaubad

Sidemed ja marle

Klaaskaubad

Alkoholimeetrid

Soojamõõtjad

Aräomeetrid

Saccharomeetrid

Fotograafi-aparaadid ja -tarbeasjad on igal ajal saada en gros ja en detail.

Majapidamise tarbeasjad: vanilje, vanilje-suhkur, vanilje-suhkru safraan jne.

TARTU PANK

Tartu – Tallinn – Viljandi – Paide –
Rakvere – Põltsamaa – Võru

Asutatud 1868

Akreditiiivid
Rembours

Tranfertid
Inkassod

Ostame ja müüme välisvaluutat
rahatähtedes ja sularahas

ERILINE LÄBIKÄIK VENEMAAGA

EESTI LAENU- JA HOIU-ÜHISUS

TARTUS, Suurturg nr. 14, oma majas

Telefon nr. 177.

Äritunnid kella 10—2-ni

Kõige vanem EESTI rahaasutus

Asutatud 1902. aastal

Ühisus annab laenusid, võtab vekslid, veokirju ja muid dokumente sissenõudmiseks; saadab raha teistesse linnadesse
j. n. e., j. n. e.

Ühisus võtab raha hoiule

tähtaegade, kuude ja päevade peale ja maksab ajakohast protsenti.

„Takema“ shelee-ekstraktid

„Takema“ shelee-ekstraktid
„Takema“ shelee-ekstraktid
„Takema“ shelee-ekstraktid
„Takema“ shelee-ekstraktid
„Takema“ shelee-ekstraktid

Kõige parem magussöök

PEEGLIVABRIK

H. TÖNISSON & K^o
AKTSIA SELTS / TARTUS
VALMISTAME KOIKSUGU PEEGLID
JA LIHVIME MÖÖBLI-KLAASI

A. S. «Rotermani tehased»

Tallinnas, Jaama tän. nr. 1. Telefon 3-73 ja 29-10.

Osakond Narvas, Tallinna tän. nr. 7. — Tel. 64.

Esimehe

moodsam uuemaaja tehnika nõuete järele sisseseatud

nisupüüli-veski Eestis.

Rukkijahu- ja püüli-veskid. Auru-kruubiveski — Auru-leivavabrik.
Nisupüüli sõredat, poolsõredat ja pehmet.

Mannat

Kõrgeväertusline võltsimata kaup tehase templiga ja plommiiga varustatud kottides.

Tehaste saadused on börsesaaalis välja pandud.

Makaronid „Aera“

valmistatakse kõige parematest tooresainetest, kõrge tootlusväärtusega ja peene maitsega.

Nad on võistlemata headuses moodsamate masinate ja kuivatussisseadete tõttu.

Tartus,

Ladumise t. nr. 51. Kõnetr. 3-66.

EESTI PANK

Osakonnad kõigis maakonnalimnades

Arvete seis 31. mail 1924. a.

Aktiva	Passiwa
Kassa:	
a) pangatähed	250.000,00,—
b) riigikassatähed, vahetusraha jne.	72.283,136,—
475.526,400,—	2.666,787,50
613.229,512,50	2.250.000,000,—
Väärtpaberid	1.919.236,484,50
Kulla arve väljamaal	1.649.182,979,—
Välisvaluuta	280.073,843,50
31.437,704,—	151.166,569,—
502.088,397,—	12.270,147,—
1.808,873,492,—	145.501,532,—
Laenuid välisvaluutas	666.132,653,—
2.754.339,620,—	321.823,485,50
875.697,731,—	240.518,203,—
55.681,534,50	238.103,913,74
3.278,253,—	
198.403,332,—	
4.837,969,50	
318.344,472,—	
100.826,315,24	
8.198.959,733,74	
Kontokorrentarved	
2.754.339,620,—	
875.697,731,—	
55.681,534,50	
3.278,253,—	
198.403,332,—	
4.837,969,50	
318.344,472,—	
100.826,315,24	
8.198.959,733,74	
Garantiide ja akkredit. laenuid	
875.697,731,—	
55.681,534,50	
3.278,253,—	
198.403,332,—	
4.837,969,50	
318.344,472,—	
100.826,315,24	
8.198.959,733,74	
Väljamaa korrespondendid „Nostro“	
55.681,534,50	
3.278,253,—	
198.403,332,—	
4.837,969,50	
318.344,472,—	
100.826,315,24	
8.198.959,733,74	
Korrespondendid „Nostro“	
55.681,534,50	
3.278,253,—	
198.403,332,—	
4.837,969,50	
318.344,472,—	
100.826,315,24	
8.198.959,733,74	
Korrespondendid välisvaluuta „Loro“	
318.344,472,—	
100.826,315,24	
8.198.959,733,74	
Osakonnad	
318.344,472,—	
100.826,315,24	
8.198.959,733,74	
Mimesugused arved	
318.344,472,—	
100.826,315,24	
8.198.959,733,74	
Vääritud depoons	845.322,023,32
Inkasso dokumendid	243.040,527,—

Juhatus.

Pank toimetab kõiki pangaperatsioone kodu- ja väljamaal.

Tõõkool ja õppekool. Kasvatus-teadus-
line teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

Maria Montessori meetodi äraldused.
Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind
60 mk.

**Meie jõumajanduse sihtjooned tule-
vikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof.
A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind
100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach.
Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

**Mida võiks igäüks suguhalgustest
teada.** Dr. A. Rütman. Hind 75 mk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada.
Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach.
Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Bpr-
meister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. i indiaanilugu. F. Co-
per. Tõlkinud J. Sander. Hind 135 mk.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain.
Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Väikesed rõõmud ja mured. Muinas-
jutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jõgi.
Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutus-
tanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik.
Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused
lastele. K. E. Sõõt. R. Kiviti ilustused.
Hind 130 mk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius.
Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 m.

Jänes Vemmalsaare juhtumised. Anni
Svan. Soome keelest tõlkinud L. Luiga.
Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A.
Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Laste-
raamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat.
K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riikad. Kuus lõbusat
lugu. Piltides kujutanud Vilhelm Busch.
Eestistanud Endor Tendor. Hind 160 m.

Kahupea Kaarel. Pildiraamat 3-6-a.
lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud
Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omajõul edasi. Karakteri kasvatusline
lugemine. Gizyk, Paul. v. Tõlkinud G.
E. Luiga. Teine trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Kääbus. Muinasjutt-broshüür. J. Oro.
Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pealadus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediit-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

TALLINNA KREDIIT-PANK A-S.

Asutatud 1907. a.

Tallinnas, S. Karja tänav nr. 23, oma majas.

Osakonnad Haapsalus ja Nõmmel.

Telegr. aadress: KREDITBANK.

**Pank toimetab kõiksugu pangaoperatsioone
sise- ja väljamaal.**

Hoisummade eest maksetakse $7\frac{1}{2}$ —12⁰/₀

Korrespondendid kõigis maakonnalinnades ja tähtsamates alevites.

Kõnetraat: üldine 4-36, juhatus 12-49, kaubajaosk. 19-64.

Põllumajandusline keskühisus

„ESTONIA”

Tallinn, Jaani tän. 6

Kõnetr. 8-55, 18-91, 20-90, 20-94

Telegrammi-aadress: „Zentrestonia”

Kõige suurem põllu-, karja- ja linnukasvatuse
saaduste eksportäri Eestis

Oma plimaäri, vorstivabrik, lihasuitsetamise tehas
ja külmetusmajad

Esitused üle maa